

DAVANIN BELİRSİZ ALACAK DAVASI OLARAK AÇILDIĞININ DAVA DİLEKÇESİNDE GÖSTERİLMESİ GEREKİP GEREKMEDİĞİ MESELESİ^(*)

Dr. Öğr. Üyesi Nurbanu ERZURUMLU IŞIK^(**)

ÖZET

Alacağın miktar ve değerinin tam ve kesin olarak belirlenemediği hâllerde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107'nci maddesi uyarınca belirsiz alacak davası açılabilmesi, alacaklıya tanınan bir imkândır. Bu dava ile alacaklı mahkemeden, miktar veya değerini belirleyemese de alacağının tamamının tespitini ve tahsilini talep edebilir. Bu yönü ile belirsiz alacak davası, eda davasının bir türüdür. Belirsiz alacak davası açabilme imkânı, davacının dava konusunun miktarını belirleme hususundaki tasarruf yetkisinin sınırlandırılabilmesi amacını taşımaz. Bu nedenle alacağın belirsiz olduğu hâllerde dahi belirsiz alacak davası açmak yerine şimdilik bir kısmının talep edilebilmesi mümkündür. Davacı belirsiz alacaklara ilişkin olarak sahip olduğu bu seçim hakkını, dava dilekçesinde talep sonucunu belirleyerek kullanır. Talep sonucundan alacağın şimdilik bir kısmının mı yoksa tamamının mı talep edildiğinin anlaşıldığı durumlarda hâkim, davacının talebini dikkate alarak karar vermelidir. Talep sonucunun belirsiz olduğu durumlarda ise hâkimin davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde davacıya süre vererek sorunu çözüme kavuşturması gerekir. Buna karşın yargı kararları incelendiğinde bu hususta çelişkilerin bulunduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Belirsiz Alacak Davası, Kısmî Dava, Talep Sonucu, Hâkimin Hukuku Re'sen Uygulaması, Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi.

^(*) DOI: 10.33432/ybuhukuk.1492439 - **Geliş Tarihi:** 30.05.2024 - **Kabul Tarihi:** 09.07.2024.

^(**) Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Anabilim Dalı, Ankara - Türkiye,

E-posta: n.erzurumlu.isik@aybu.edu.tr; **Orcid Id:** <https://orcid.org/0000-0003-1359-2378>.

THE ISSUE OF WHETHER IT IS NECESSARY TO INDICATE IN THE PETITION THAT THE CASE HAS BEEN FILED AS AN UNDETERMINED CLAIM LAWSUIT

ABSTRACT

Pursuant to Article 107 of the Turkish Code of Civil Procedure, in cases where the amount and value of the claim cannot be fully and precisely determined, the creditor may file an undetermined claim lawsuit. Through this lawsuit, the creditor can request the court to determine and collect the entirety of the claim, even if the amount or value cannot be specified. In this aspect, the undetermined claim lawsuit is a type of performance lawsuit. The opportunity to initiate the undetermined claim lawsuit is not intended to limit the plaintiff's power of disposition to determine the amount of the subject matter of the lawsuit. Therefore, even when the claim is undetermined, it is possible to demand a portion of it for the time being - instead of filing an undetermined claim lawsuit. The claimant exercises this right of choice regarding undetermined claims by determining the result of the claim in the petition. In situations where it is clear from the result of the claim whether part or all of the receivable is claimed, the judge should decide by taking into account the claimant's claim. In cases where the result of the claim is unclear, the judge should resolve the problem by giving a deadline within the framework of the duty of clarification. However, there are contradictions in judicial decisions on this issue.

Keywords

Undetermined Claim Lawsuit, Partial Lawsuit, Demand, Jura Novit Curia, Advice Duty of the Judge.

GİRİŞ

Türk hukukunda miktar veya değeri belirsiz alacaklar için belirsiz alacak davası açılabilmesi ilk kez Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile kabul edilmiştir. Belirsiz alacak davasının şartları 107'nci madde ile düzenlenmekle birlikte, bu dava türüne ilişkin olarak uygulamada pek çok sorun ortaya çıkmış; madde metninde 7251 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik de bu sorunların çözümü için yeterli olmamıştır. Belirsiz alacak davasının uygulamada ortaya çıkardığı sorunlar, yargı içtihatları ile çözüme kavuşturulmaya çalışılmakta; ancak bu yapılırken meydana gelen yorum farklılıkları nedeni ile benzer konularda birbirinden farklı kararlar verilebilmektedir. Her ne kadar hukukun gelişimi için yorum farklılıklarının bulunması ve bu çerçevede içtihatların çeşitliliği kabul edilebilirse de hukukun aynı durumda bulunanlara eşit ve yeknesak şekilde uygulanması da bir zorunluluktur. Belirsiz alacak davası ise yürürlüğe girdiği günden bugüne hakkında pek çok çelişkili kararın ortaya çıktığı bir usûlî mesele hâline gelmiştir.

Belirsiz alacak davasına yönelik olarak uygulamada ortaya çıkan sorunlardan birisi, davacının dava türüne ilişkin iradesinin dava dilekçesinden açıkça anlaşamadığı hâllerde mahkemece ne şekilde karar verilmesi gerektiğidir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından verilen kararlarda, belirsiz alacak davasının istisnâî niteliği haiz olduğu ve bu davanın açıldığının dava dilekçesinde açıkça belirtilmesi gerektiği kabul edilmiş; bu şekilde bir belirleme yapılmadan açılan davalarda Yargıtay'ın bazı daireleri davaya kısmî dava olarak devam edilmesi gerektiğine, bazı daireleri ise hukukun hâkim tarafından re'sen uygulanması gerektiğinden hareketle hâkimin davayı belirsiz alacak davası olarak görmesi gerektiğine karar vermiştir. Esasen belirsiz alacak davasının şartlarını düzenleyen Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107'nci maddesinde böyle bir şarta açıkça yer verilmemiştir. Ancak sorunun yalnızca bu hükümden hareketle çözülebilmesi de mümkün değildir. Bu sorun belirsiz alacakların kısmî davaya konu olabilmemesinin mümkün olup olmadığı tespit edildikten sonra cevaplandırılabilir. Bu çalışmada öncelikle belirsiz alacaklar için kısmî dava açılabilmesinin mümkün olup olmadığı incelenmiştir. Daha sonra ise konusunu belirsiz alacakların oluşturduğu davalarda talep sonucuna göre ortaya çıkabilecek ihtimaller çerçevesinde hâkimin ne şekilde karar vermesi gerektiği tespit edilmeye çalışılmıştır.

I. GENEL OLARAK BELİRSİZ ALACAK DAVASI

A. TANIMI VE ŞARTLARI

Herhangi bir hukukî ilişkiden kaynaklı olarak alacak hakkına sahip olunması, hak sahibinin her durumda alacağının miktarını da tespit edebileceği anlamını taşımamakta; alacak miktarının niteliği gereği başlangıçta hesaplanamayacağı ya da bu hesaplamanın hak sahibi tarafından gerçekleştirilmesinin beklenemeyeceği durumlarda, dava konusunun miktarının belirlenmesini davanın açılabilmesinin şartı olarak öngörmek, hak arama özgürlüğünü sınırlamaktadır. 1086 sayılı Kanun döneminde söz konusu soruna, alacağın tamamının tespiti ve şimdilik bir kısmının ödenmesi talebi ile açılan davalar ile çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Ancak bu hâlde dahi edası yargılamanın başında talep edilmeyen kısım için ya ek davanın açılması ya da ıslah hakkının talep sonucunu genişletmek için kullanılması, bir zorunluluk olarak ortaya çıkmakta; alacak miktarının belirlenememesi davacıya yüklenemeyecek bir sebebe dayansa da onun hakkını etkin şekilde kullanımı engellenmekte idi. Böyle durumlarda alacak hakkı sahiplerinin etkin hukukî korumaya kavuşması gerekliliğinden hareket eden kanun koyucu, karşılaştırmalı hukuktaki düzenlemeleri de dikkate alarak 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107'nci maddesi ile belirsiz alacak davasını hüküm altına almıştır¹.

Belirsiz alacak davası, davanın açıldığı sırada alacağın miktarının ya da değerinin belirlenmesinin mümkün olmadığı veya böyle bir belirlemeyi yapmasının alacaklıdan beklenemediği hâllerde, o ana kadar tespit edilen asgarî miktar/değer ve hukukî ilişki gösterilerek açılan ve tahkikat aşamasında alacağın belirli hâle gelmesi üzerine talep miktarının/değerinin kesinleştirilmesine imkân tanıyan dava türüdür². Davacı, her ne kadar belirleyememiş olsa da dava dilek-

¹ Belirsiz alacak davasına ilişkin düzenleme, 02.06.2009 tarihli, 1/574 esas, 24 karar sayılı Adalet Komisyonu Raporu ile Tasarı'ya eklenmiştir. Söz konusu düzenlemenin gerekçesi için bkz. TBMM, Dönem: 23, Yasama Yılı: 3, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, S. Sayısı: 393, s.143-144.

² **Tanrıver, Süha** (2024) Medenî Usûl Hukuku, C:I, 5. Baskı, Ankara, Yetkin, s.664-665; **Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz, Sema/Hanağası, Emel** (2023) Medenî Usul Huku-

çesinde alacağının tamamının ifasını talep ettiğinden belirsiz alacak davası eda davasının özel bir çeşididir³. Bu dava, ancak Kanun'da aranan şartların varlığı hâlinde ve istisnâ olarak açılabilir⁴.

ku, 9. Baskı, Ankara, Yetkin, s.303; **Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özkes, Muhammet** (2023) Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, 10. Bası, İstanbul, On İki Levha, s.226; **Budak, Ali Cem/Karaaslan, Varol** (2023) Medenî Usul Hukuku, 7. Bası, İstanbul, Filiz, s.158; **Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin** (2023) Medenî Usûl Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Yetkin, s.331.

- ³ **Pekcanitez, Hakan** (2011) Belirsiz Alacak Davası, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s.31; **Yılmaz, Ejder** (2012) "Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Dava Çeşitleri", Bankacılar Dergisi, C:23, S:80, s.95; **Budak, Ali Cem** (2013) "Belirsiz Alacak Davası", Bankacılar Dergisi, C:24, S:Özel, s.84; **Simil, Cemil** (2013) Belirsiz Alacak Davası, 1. Baskı, İstanbul On İki Levha, s.23, 94, 111; **Akil, Cenk** (2013) Kısmî Dava, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s.105; **Aslan, Kudret/Akyol Aslan, Leyla/Kiraz, Taylan Özgür** (2014) "Koşulları Oluşmadan Açılan Belirsiz Alacak Davasında Mahkemece Verilecek Karar", DEÜHFD, C:16, S:Özel, s.998-999; **Pekcanitez, Hakan** (2013) "Belirsiz Alacak Davasının İş Hukukunda Uygulanması", DEÜHFD, C:15, S:Özel, s.937; **Tanrıver** (2024), s.665; **Pekcanitez, Hakan** (2017) Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku C:II, 15. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s.1025, 1027; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.303; **Ercan Özler, Meltem** (2019) Medenî Usûl Hukukunda Dava Konusu, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s.318; **Yılmaz, Ejder** (2021) Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt II, 4. Baskı, Ankara, Yetkin, s.2378; **Budak/Karaaslan**, s.158. Ayrıca bkz. "6100 sayılı Kanun'un İlgili Hukuk kısmında yer verilen 107 nci maddesinde düzenlenen belirsiz alacak davası, davacının dava açtığı anda miktar veya değerini tam ve kesin olarak belirleyemediği alacağının tümünün hüküm altına alınması amacıyla açtığı bir dava türüdür (Hakan Pekcanitez, Belirsiz Alacak Davası (HMK m. 107), Ankara 2011, s.59; Cemil Simil, Belirsiz Alacak Davası, İstanbul, 2013, s.23, 111). Söz konusu dava, başlangıçta miktarı bilinmese de niteliği itibarıyla tam eda davasıdır (Pekcanitez, s.31; Simil, s.23, 111)", Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E: 2022/6872, K: 2022/17896, T: 27.12.2022, www.lexpera.com, s.e.t. 20.03.2024; "Belirsiz alacak davası özünde bir eda davası olup bu davada davacı, alacağının varlığının tespitini ve tamamının ödenmesine hükmedilmesini istemektedir. Belirsiz alacak davasını genel eda davasından ayıran yön, talep sonucunun zamanaşımı veya davanın genişletilmesi yasağına tabi olmaksızın artırılabilmesine imkân sağlamasıdır. Belirsiz alacak davasında davacı, alacağının miktarını veya değerini tam olarak belirleyemediği için davasının miktarını ya da değerini sonradan arttırmak üzere en düşük miktar veya değerden göstermektedir. Ancak alacağın varlığının tespiti ile karşı tarafın bunu ödemeye mahkûm edilmesi yönünden belirsiz alacak davasının genel eda davasından hiçbir farkı bulunmamaktadır.", **İsmail Avcı Başvurusu**, AYM, Başvuru No: 2019/12190, K. T. 22.02.2022, para.50, **Resmî Gazete**, S: 31815, T: 20.04.2022. Belirsiz alacak davasının istisnâ hâllerde inşâi dava olarak açılabileceği yönünde bkz. **Simil** (2013), s.96-97. Belirsiz alacak davasının kısmî davanın bir türü olduğu yönünde bkz. **Kuru, Baki** (2020) Medenî Usul Hukuku El Kitabı, C:I, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s.433.

Belirsiz alacak davası açılabilmesi için Kanun'da aranan ilk şart, davanın açıldığı sırada alacağın miktarının ya da değerinin tam ve kesin olarak belirli olmamasıdır. Bu belirsizlik, davanın açıldığı aşamada alacağın belirlenebilir olmasının imkânsız olmasından kaynaklanabileceği gibi alacaklının alacağı belirleyebilmesinin kendisinden beklenemeyeceği durumlarda da söz konusu olabilir. Birinci hâlde objektif, ikinci hâlde ise sübjektif imkânsızlıktan söz edilir⁵. Alacağın hangi hâllerde belirsiz sayılacağı somut olayın özellikleri dikkate alınarak tespit edilmesi gerektiği, bununla birlikte alacak miktarının ve değerinin tam ve kesin olarak belirlenebilmesinin davacıdan beklenemediği, bunun imkânsız olduğu ya da alacağın miktarının ve değerinin belirlenebilmesinin açıkça karşı tarafın verdiği bilgi ve tahkikat sonucunda mümkün olduğu hâllerde alacağın belirsiz sayılacağı, Yüksek Mahkeme tarafından kabul edilmiştir⁶. Alacağın miktar ya da değeri üzerinde tarafların uzlaşmaya varamamasının, alacağın ispatlanamıyor olmasının ya da yargılama sırasında bilirkişiye başvurulmasının gerekliliğinin, alacağın belirsiz olduğunun kabulü için yeterli olmadığı da yine yargı kararları ile ifade edilmiştir⁷.

⁴ **Simil** (2013), s.236; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s.331; **Tanrıver** (2024), s.665. Belirsiz alacak davasının istisnai nitelikte bir dava olduğu yönünde ayrıca bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2018/847, K: 2021/1674, T: 14.12.2021; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2021/485, K: 2021/971, T: 07.07.2021, www.lexpera.com, s.e.t. 29.02.2024.

⁵ **Pekcanitez** (2011), s.43 vd.; **Simil** (2013), s.218 vd.; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s.227-228; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.304; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s.332; **Budak/Karaaslan**, s.160.

⁶ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu, E: 2016/6, K: 2017/5, T: 15.12.2017, **Resmî Gazete**, S: 30473, T: 29.06.2018. Benzer şekilde bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2019/592, K: 2022/706, T: 24.05.2022; Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E: 2022/17925, K: 2023/2356, T: 15.02.2023; Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 2022/85, K: 2022/2859, T: 08.03.2022, www.lexpera.com, s.e.t. 29.02.2024.

⁷ “26. Sırf taraflar arasında alacak miktarı bakımından uyumsuzluk bulunması, talep sonucunun belirlenmesinin davacıdan beklenemeyecek olması anlamına gelmez. Esas olan objektif olarak talep sonucunun belirlenmesinin davacıdan beklenemeyecek olmasıdır. Sadece alacak miktarında taraflar arasında uyumsuzluk bulunması ya da miktarın tartışmalı olmasının belirsiz alacak davası açılması için yeterli sayılması hâlinde, neredeyse tüm davaların belirsiz alacak davası olarak kabulü gerekir ki, bu da kanunun amacına aykırıdır.

Belirsiz alacak davası açılabilmesi için öngörülen diğer şart ise dava dilekçesinde, talep sonucuna ilişkin olarak asgarî miktar ya da değer gösterilmesidir. Bu kapsamda, davacının herhangi bir miktarı değil, davanın açıldığı esnada dava konusuna ilişkin olarak belirleyebildiği ya da belirlemesinin kendisinden beklendiği asgarî miktar ve değeri belirtmiş olması gerekir⁸. Asgarî miktar ya da değer doğru bir biçimde belirlenmesi önemlidir. Zira, alacağın belirlenebilir hâle gelmesinden sonra hâkim tarafından verilen kesin sürede davacı talep miktarını değiştirmese yargılamaya dava dilekçesinde gösterilen asgarî miktar üzerinden devam edileceği, 107'nci maddede 7251 sayılı Kanun⁹ ile yapılan değişik-

27. Önemli olan davacının talebini belirli kılacak imkâna sahip olup olmadığıdır. Burada, alacağın belirlenebilir olması ile ispat edilebilirliğinin de ayrıca değerlendirilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Davacının talep ettiği alacağı belirlemesi objektif olarak mümkün, ancak belirleyebildiği alacağını ispat etmesi, kanunun öngördüğü şekilde elindeki delillerle mümkün değilse, burada da belirsiz alacak davası açılacağından söz edilemez. Çünkü bir alacağın belirlenmesi ile onun ispatı ayrı şeylerdir. Davacı, talep konusu yaptığı alacağını çok net şekilde belirleyebilir, ancak her zaman onu ispat edecek durumda olmayabilir. Aksinin kabulü, her ispat güçlüğü olan alacağı belirsiz alacağa dönüştürmek gibi, hem kanunun amacına hem de genel ilkelere aykırı bir durumu ortaya çıkartabilir.

28. Alacağın miktarının belirlenebilmesinin, tahkikat aşamasında yapılacak delillerin incelenmesi, bilirkişi incelemesi veya keşif gibi sair işlemlerin yapılmasına bağlı olduğu durumlarda da belirsiz alacak davası açılabilmesi kabul edilmelidir. Ne var ki, bir davada bilirkişi incelemesine gidilmesi belirsiz alacak davasının açılabilmesi için yeterli değildir. Bir davada bilirkişiye başvurulmasına rağmen davacı dava açarken alacak miktarını belirleyebiliyorsa, belirsiz alacak davası açamaz.

29. Kategorik olarak, belirli bir tür davanın veya belirli kişilerin açtığı davaların baştan belirli veya belirsiz alacak davası olduğundan da söz edilemez. Alacağın hangi hâllerde belirsiz, hangi hâllerde belirli veya belirlenebilir olduğu hususunda kesin bir sınıflandırma yapılması mümkün olmayıp, her bir davaya konu alacak bakımından, belirsiz alacak davasına ilişkin ölçütlerin somut olaya uygulanarak belirlenmesi gereklidir⁸, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2021/192, K: 2023/157, T: 01.03.2023, www.lexpera.com, s.e.t. 29.02.2024. Aynı yönde bkz. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 2022/85, K: 2022/2859, T: 08.03.2022; Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E: 2022/3210, K: 2022/4348, T: 12.04.2022, www.lexpera.com, s.e.t. 29.02.2024.

⁸ Pekcanitez (2011), s.48; Simil (2013), s.107, 261; Pekcanitez (2013), s.944-945; Aslan/Akyol Aslan/Kiraz, s.984-985; Tanrıver (2024), s.669; Pekcanitez (2017), s.1044; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.228; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s.304; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s.333-334; Budak/Karaaslan, s.158.

⁹ Resmî Gazete, S: 31199, T: 28.02.2020.

likle açıkça düzenleme altına alınmıştır (HMK m. 107/2, c. 2). Ayrıca, davacının yargılamanın başında yatırması gereken harcın tutarı, dava dilekçesinde gösterilen asgarî miktara göre belirlenir¹⁰. Alacağın tam ve kesin olarak belirlenmesinden sonra ise harca ilişkin eksikliğin tamamlanması gerekir (bkz. HK m. 30). Belirsiz alacak davasının niteliği gereği, davanın başında yatırılması gerekli olan bir miktar yargılama giderinin ertelenerek yargılamanın devamında tamamlanması söz konusu olmaktadır. Bu hâlde, kanun koyucunun amacı davacının lehine bir durum yaratmak değildir. Bu sonuç alacak miktarının ya da değerinin belirsizliğinden kaynaklanmakta olduğundan, dava dilekçesinde gösterilen asgarî miktarın düzgün şekilde belirlenmemesi ya da belirlenebilecek miktardan daha azının gösterilmiş olması, en başta dürüstlük kuralına aykırıdır. Ayrıca, davalı açısından ortaya çıkan eşitsizlik nedeni ile bu durumun adil yargılanma hakkının ihlalini oluşturduğu da öğretide haklı olarak dile getirilmiştir¹¹. Dava dilekçesinde gösterilen geçici miktar ya da değer, gerçekte o ana kadar belirlenebilen miktar ve değere uygun olup olmadığı mahkemece re'sen incelenmeli ve eksiklik bulunduğu tespit edilirse Harçlar Kanunu'nun 30'uncu maddesi gereğince yargılamaya yalnızca o duruşma için devam edilip sonraki duruşmalar için eksiklik tamamlanmadığı müddetçe yargılamaya devam edilmemelidir¹².

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107'nci maddesinin ikinci fıkrasında, yapılacak tahkikat neticesinde alacağın belirlenebilir hâle gelmesi üzerine hâkim tarafından verilecek iki haftalık kesin süre içinde davacının, iddianın genişletilmesi yasağına tâbi olmaksızın talep miktarını tam ve kesin olarak belirleyebileceği hüküm altına alınmıştır. Esasen, davacı belirsiz alacak davasını açarken miktarını belirleyemese de alacağının tamamını talep ettiğinden, tahkikat aşamasında talep sonucunun genişletildiğinden bahsedilemez. Burada, başlangıçta tamamı talep edilen belirsiz alacağın, miktarının tam ve kesin hâle getirilmesi

¹⁰ Pekcanitez (2011), s.57; Yılmaz (2012), s.99; Simil (2013), s.268, 327; Pekcanitez (2013), s.938; Tanrıver (2024), s.669; Pekcanitez (2017), s.1044; Pekcanitez/Atalay/Özkes, s.228; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s.333-334.

¹¹ Atalı/Ermenek/Erdoğan, s.334.

¹² Pekcanitez (2011), s.57; Simil (2013), s.263-265; Pekcanitez (2013), s.945; Pekcanitez (2017), s.1045, 1073-1074.

söz konusudur¹³. Talep sonucunun kesin olarak belirlenmesi, yargılama giderlerine hükmedilebilmesi ve hükmün kanun yoluna tâbi olup olmadığının belirlenmesi açısından da önem taşır¹⁴. Öngörülen kesin süre içinde talep sonucunun değiştirilmemesi hâlinde, dava dilekçesinde gösterilen miktar ve değer üzerinden yargılamaya devam edilerek karar verilir (HMK m. 107/2, c. 2).

Belirsiz alacak davası açılabilmesi için aranan üçüncü şart ise uyumsuzluğa sebebiyet veren hukukî ilişkinin de dava dilekçesinde gösterilmiş olmasıdır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 119'uncu maddesi uyarınca, davacının iddiasının dayanağını oluşturan bütün vakıaların dava dilekçesinde gösterilmiş olması gerekir. Belirsiz alacak davaları bakımından da miktar ya da değeri belirlemeyen alacak talebinin dayanağını oluşturan maddî vakıalar dava dilekçesinde sıra numarası altında gösterilmelidir¹⁵. Zira bu hâlde belirsiz olan alacağın miktar ve değeri olup vakıaların ileri sürülebilmesi bakımından herhangi bir belirsizlikten bahsedilemez¹⁶.

Belirsiz alacak davası açılabilmesi için aranan son şart ise davacının bu davayı açmasında hukukî yararının bulunmasıdır. Esasen bu şartın varlığı, yalnızca belirsiz alacak davası için değil diğer bütün dava türleri ve hatta bütün usûlî talepler bakımından mecburîdir. Davacının, korunmaya değer, güncel, meşrû bir talebinin bulunması ve başvurulmuş yolun söz konusu korumayı en hızlı ve en kolay şekilde sağlayacağı hâllerde, hukukî yararın varlığından söz edilir¹⁷. Belirsiz alacak davası ile alacağın miktar ya da değerinin yargılama sırasında belir-

¹³ Bununla birlikte, alacağın belirli hâle gelmesinden sonra miktarının veya değerinin kesinleştirilmesi için ileri sürülen talepte eksiklik bulunması durumunda, bu eksikliğin giderilmesi ancak karşı tarafın açık muvafakati ya da ıslah yolu ile mümkündür. Bkz. **Pekcanitez** (2011), s.56; **Yılmaz** (2012), s.101; **Simil** (2013), s.296 vd.; **Pekcanitez** (2013), s.948; **Pekcanitez** (2017), s.1066; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.305; **Ercan Özler**, s.320.

¹⁴ **Simil** (2013), s.327 vd.; **Pekcanitez** (2017), s.1044.

¹⁵ **Pekcanitez** (2011), s.49; **Yılmaz** (2012), s.99; **Simil** (2013), s.237; **Aslan/Akyol Aslan/Kiraz**, s.983; **Pekcanitez** (2013), s.945; **Pekcanitez** (2017), s.1050; **Tanrıver** (2024), s.669.

¹⁶ **Pekcanitez** (2011), s.49; **Pekcanitez** (2013), s.945; **Pekcanitez** (2017), s.1050.

¹⁷ **Hanağası, Emel** (2009) Davada Menfaat, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s.26; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s.319-320. Benzer şekilde bkz. **Tanrıver** (2024), s.529.

lenmesi amaçlanmaktadır¹⁸. Diğer bir ifade ile yargılama sonunda alacağın ifasına yönelik bir eda hükmüne karar verilebilmesi, tahkikatın tamamlanmasından önce alacağın belirli hâle getirilmesi şartına bağlıdır. Eda davasından farklı olarak davacının mahkemeden öncelikle alacağın belirli hâle getirilmesini, daha sonra ifasına karar verilmesini talep ettiği belirsiz alacak davalarında korunmaya değer hukukî menfaat, bu belirsizliğin giderilmesi talebine ilişkindir¹⁹. Alacağın miktarının ya da değerinin davanın açıldığı sırada tam ve kesin olarak belirlenebilmesinin mümkün olmasına karşın belirsiz alacak davası açılması hâlinde, hukuken korunmaya değer bir menfaat bulunmakla birlikte bu korumanın sağlanması için tercih edilen yol hukukî korumanın niteliğine uygun olmadığından davanın hukukî yarar eksikliğinden reddi gerekir²⁰. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru üzerine verdiği kararlarda belirli alacaklar için belirsiz alacak davası açılması hâlinde davanın hukukî yarar eksikliği nedeni ile reddedilmiş olması, mahkemeye erişim hakkının ihlali olarak kabul edilmiştir²¹.

¹⁸ **Simil** (2013), s.236.

¹⁹ **Simil** (2013), s.236.

²⁰ **Yılmaz** (2012), s.95; **Simil** (2013), s.236; **Aslan/Akyol Aslan/Kiraz**, s.1016-1017; **Pekcanitez** (2017), s.1054; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.305-306. Davanın açıldığı anda alacağın miktar ve değerinin tam veya kesin olarak belirlenebildiği durumlarda da davanın açılmasında hukukî yararın bulunduğu, bu durumda açılan davaya kısmî veya tam eda davası olarak devam edilmesi gerektiği yönünde bkz. **Budak/Karaaslan**, s.161; hâkimin hukuku uygulama görevi çerçevesinde açılan davaya kısmî dava olarak devam edilmesi gerektiği yönünde bkz. **Kuru** (2020), s.438; bu durumda örtülü kısmî davanın mevcudiyeti de kabul edilemiyor ise hâkimin hukukî nitelendirmeye bağlı olmadığı için vereceği ara kararı ile yargılamaya eda davası olarak devam etmesi gerektiği yönünde bkz. **Tanrıver** (2024), s.670.

²¹ Bkz. **İsmail Avcı Başvurusu**, AYM, Başvuru No: 2019/12190, K. T. 22.02.2022, para.69 vd., **Resmî Gazete**, S: 31815, T: 20.04.2022; **Faysal Çifçi ve Diğerleri Başvurusu**, AYM, Başvuru No: 2019/17969, K. T. 08.06.2023, para.21, **Resmî Gazete**, S: 32331, T: 06.10.2023. Söz konusu kararlarda Anayasa Mahkemesi, belirsiz alacak davasının özünde bir eda davası olmasından hareketle belirli alacaklar bakımından belirsiz alacak davası açılması hâlinde, ancak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 119'uncu maddesinin ikinci fıkrası uyarınca davacıya süre verilerek talep sonucuna ilişkin eksikliğin giderilmesinin talep edilebileceğini, dava şartı eksikliğinin giderilebilir olduğu hâllerde öncelikle bu eksikliğin tamamlanmaya çalışılması gerektiğini ifade ederek davanın hukukî yarar eksikliği yönünden reddinin hem zamanaşımına ilişkin maddi hukuktan kaynaklanan sorunlara sebebiyet vermesi hem de yeniden dava açmaya zorlanması nedeni ile davacı bakımından aşırı külfetli olduğunu kabul etmiştir. Her ne kadar kararın değerlendirilmesi çalışma kapsamını aşsın olsa da

B. KISMİ DAVADAN FARKI

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 109'uncu maddesi ile düzenlenen kısmî dava, dava konusunu aynı hukukî ilişkiden kaynaklanan, bölünebilir bir edimin oluşturduğu durumlarda, dava konusunun şimdilik bir bölümünün talep edilebildiği, eda davasının özel bir türü olarak tanımlanmaktadır²².

Kısmî dava açılabilmesinin şartları; dava konusu edimin bölünebilir olması²³, alacağın aynı hukukî ilişkiden doğmuş ve muaccel bulunmasıdır²⁴. Bağımsız nitelik-

bahsi geçen kararlarda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun hükümlerinin yanlış yorumlandığı belirtilmelidir. Zira 119'uncu maddenin ikinci fıkrasındaki düzenleme, talep sonucunun gösterilmiş olması hâlinde uygulanabilir (bkz. **Özkes, Muhammet** (2014b) "HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Halinde Yapılması Gereken İşlemler", Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, DEÜHFD, C:16, S:Özel, s.278) buna karşın talep sonucunda gösterilen miktarın eksik olduğu hâllerde ise davacıya süre verilmesi mümkün değildir. Talep sonucunu artırmak isteyen tarafın iddianın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağından önce serbestçe, yasağın başlamasından sonra ise ancak karşı tarafın açık muvafakati ya da ıslah yolu ile bunu gerçekleştirilebilmesi mümkün olup, hâkim talep sonucunun artırılması hususunda tarafa herhangi bir yönlendirmede bulunamaz. Aksi kabul silahların eşitliği ilkesine de aykırılık teşkil eder. Ayrıca, 115'inci maddenin ikinci fıkrası tamamlanabilir dava şartları bakımından geçerli olup, hukukî yarar eksikliği ise tamamlanabilir bir dava şartı değildir (**Hanağası**, s.323; **Pekcanitez** (2017), s.948). Dava şartlarının ön inceleme aşamasında değerlendirilmesi gerektiği düşünüldüğünde, talep sonucuna göre davanın başında elverişli olmayan bir yolun tercih edilmesi üzerine, talep sonucunun değiştirilmesi için karşı tarafın iznine ya da ıslah yoluna başvurmaya ihtiyacı bulunan davacıya, bu haklarını kullanabilmesi için süre verilmesi ve bu yolla dava türünün değiştirilerek hukukî yarar eksikliğin giderilebilmesi de mümkün gözükmemektedir. Anayasa Mahkemesi'nin ihlal kararlarına rağmen Yargıtay 9'uncu Hukuk Dairesi ise belirli alacaklar için belirsiz alacak davası açılması üzerine davanın hukukî yarar eksikliği nedeni ile usûlden reddedilmesi gerektiğine karar vermektedir. Bu yönde bkz. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E: 2023/6003, K: 2023/12818, T: 25.09.2023, www.lexpera.com, s.e.t. 23.05.2024.

²² **Tanrıver, Süha** (2011) "Kısmî Dava Kurumu Üzerine Bazı Düşünceler", Makalelerim II, s.95; **Alangoya, Yavuz/Yıldırım, Kâmil/Deren Yıldırım, Nevhis** (2011) Medenî Usul Hukuku Esasları, 8. Baskı, İstanbul, Beta, s.212; **Simil** (2013), s.98; **Akil**, s.63; **Pekcanitez** (2017), s.990; **Tanrıver** (2024), s.656; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.301; **Budak/Karaaslan**, s.156; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s.342. Kısmî dava hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Akil**, s.63 vd. Tespit davalarının da kısmî davaya konu olabileceği yönünde bkz. **Yılmaz** (2012), s.88. Menfi tespit davasının kısmî dava olarak açılacağı yönünde ayrıca bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E: 2017/11385, K: 2019/876, T: 07.02.2019, www.lexpera.com, s.e.t. 23.05.2024.

²³ Edim konusu şeyin niteliğinde bir değişiklik ya da esaslı bir azalma olmaksızın parçalara bölünebildiği durumlarda edimin bölünebilir olduğu kabul edilmektedir. Bkz. **Eren, Fikret** (2017) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 21. Baskı, Ankara, Yetkin, s.109; **Eren, Fikret/Dönmez, Ünsal** (2022) Eren Borçlar Hukuku Şerhi, Ankara, Yetkin, §11, para.40.

teki bir alacağın²⁵ yalnızca bir kısmının talep edildiği hâllerde kısmî dava açılabilir²⁶. Ayrıca bütün usûlî talepler bakımından geçerli olduğu üzere kısmî dava bakımından da hukukî yararın bulunması gerekir²⁷. Bu çerçevede yargılama giderlerinden tasarruf etmek²⁸ ya da yargılama giderlerine mahkûm olma riskini en aza indirmek²⁹, kısmî dava açılabilmesi için gerekçe oluşturabilir. Ancak kısmî dava açılabilmesinin sınırını hakkın kötüye kullanımı ve dürüstlük kuralı oluşturduğundan davacının alacağı küçük parçalara bölerek talep edememesi gerekir³⁰.

²⁴ **Akil**, s.65 vd. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 109^üncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “*talep konusunun miktarı, taraflar arasında tartışmasız veya açıkça belirli ise kısmî dava açılmaz*” şeklindeki hüküm 6644 sayılı Kanun'un 4^üncü maddesi ile yürürlükten kaldırıldığından artık kısmî dava açılırken bu şart aranmaz.

²⁵ Bağımsız bir alacağın tespiti, yalnızca hukukî ilişki dikkate alınarak yapılamaz. Aynı hukukî ilişkiden kaynaklanmakla birlikte tek başına ve ayrı ayrı dava konusu kılınabilen taleplerden her biri bağımsız bir usûlî talep olarak nitelendirilir (Bkz. **Bulut, Uğur** (2017) Medenî Usûl Hukukunda Davaların Yığılması, Ankara, Adalet, s.31-33). Dolayısıyla, aynı hukukî ilişkiden doğmakla birlikte farklı bir hukukî sebebe ya da maddî vakiyaya dayanması nedeni ile farklı usûlî taleplerin konusunu oluşturan alacakların ayrı ayrı talep edilmesi kısmî davaya vücut vermez. Bu çerçevede, örneğin işçi ve işveren arasında akdedilen iş sözleşmesinden kaynaklanmakla birlikte kıdem ve ihbar tazminatının ya da fazla mesai ücretinin ayrı ayrı dava konusu kılınması, kısmî dava açıldığı anlamını taşımaz. Bu alacaklar her ne kadar aynı hukukî ilişkiden doğmuş olsa da bağımsız birer alacak niteliğini haizdir. Benzer şekilde asıl alacaktan bağımsız olarak talep edilebileceği için faiz gibi fer'î talepler de bağımsız usûlî talep olarak kabul edilir (Bkz. **Üstündağ, Saim** (1967) İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi Yasağı, İstanbul, Cezaevi Matbaası, s.162; **Bulut**, s.40-41; **Pekcanitez** (2017), s.991; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.301. Benzer şekilde bkz. **Eren**, s.1001; **Eren/Dönmez**, m. 88, para.5). Faiz talep edilmeksizin alacağın tamamının talep edildiği bir dava, kısmî dava olarak nitelendirilemez. Bu nedenle kısmî davanın aynı hukukî ilişkiden kaynaklanan alacağın şimdilik bir bölümünün istenmesi olarak tanımlanması, kanaatimizce yanlıcıdır.

²⁶ **Akil**, s.69; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.301; **Tanrıver** (2024), s.656.

²⁷ **Tanrıver** (2011), s.97; **Pekcanitez** (2017), s.991, 997; **Tanrıver** (2024), s.657; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.301; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s.224.

²⁸ **Akil**, s.114. Salt yargılama giderlerinden tasarruf etmek amacı ile kısmî dava açılmayacağı, bu şekilde açılan davada hukukî yarardan değil ancak ekonomik yarardan bahsedilebileceği hakkında bkz. **Tanrıver** (2024), s.657.

²⁹ **Pekcanitez** (2017), s.989; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz ve diğerleri**, s.302. Benzer şekilde bkz. **Hanağası**, s.265.

³⁰ **Tanrıver** (2011), s.97; **Akil**, s.114; **Simil** (2013), s.102; **Pekcanitez** (2017), s.998; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz ve diğerleri**, s.302; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s.224.

Kısmî davadan söz edilebilmesinin bir diğer şartı ise alacağın bakiye kısmından açıkça feragat edilmemiş olmasıdır³¹. Dava açılırken, talep konusu dışında bırakılan miktardan açıkça belirtilmediği sürece feragat edildiği anlamına gelmeyeceği 109^üncü maddenin üçüncü fıkrası ile düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme dikkate alındığında, konusunu bölünebilir nitelikli edimlerin oluşturduğu her eda davası kısmî davaya dönüşmeye elverişlidir³². Velev ki dava konusu dışında kalan kısımdan açıkça feragat edilsin. Kısmî davanın talep sonucu, yalnızca davaya konu kılınan miktara ilişkin olduğundan, aynı davada talep sonucunun artırılması iddianın genişletilmesine ilişkin genel kurallara tâbidir. Diğer bir ifade ile başlangıçta dava konusu kılınmayan miktarın, aynı davada karşı tarafın açık muvafakati ya da islah yolu ile talep edilebilmesi ya da ayrı bir davaya (ek dava)³³ konu kılınması gerekir³⁴.

³¹ **Akil**, s.103-104.

³² Dava dilekçesinden açılan davanın kısmî dava olarak açıldığıının açıkça anlaşılmadığı hâllerde dahi yargılama devam ederken talep sonucunun artırılması ya da ek dava açılması hâlinde, örtülü kısmî davadan söz edileceği yönünde bkz. **Pekantez** (2017), s.1000. Benzer şekilde bkz. **Tanrıver** (2011), s.99-100; **Akil**, s.108; **Tanrıver, Süha** (2020) “Dava Şartı Arabuluculuk Üzerine Bazı Düşünceler”, *TBB*, S:147, s.138; **Tanrıver** (2024), s.660; **Ercan Özler**, s.343-344; **Budak/Karaaslan**, s.157. Örtülü kısmî davada kesin hüküm etkisinin yalnızca dava konusu kılınan miktar üzerinde doğacağı yönünde bkz. **Tanrıver** (2011), s.108; **Akil**, s.245; **Pekantez** (2017), s.1004; **Tanrıver** (2024), s.661. Dava dilekçesinden alacağın yalnızca bir bölümünün talep edildiğinin anlaşıldığı durumlarda kısmî dava açılabileceğini; aksi durumda hükmün kesinleşmesi üzerine kalan miktarın kesin hüküm nedeni ile artık talep edilemeyeceğini savunan aksi yöndeki görüş için bkz. **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s.343. Davanın kısmî dava olduğunu başlangıçta belirtmeyen davacının, bu davadaki hükmün kesinleşmesinden sonra alacağın geri kalan kısmını kesin hüküm engeli nedeni ile talep edemeyeceği; buna karşın bakiye kısmına ilişkin talebini hükmün henüz kesinleşmesinden önceki aşamada ileri sürecek ise ilk davanın kısmî dava olduğunu belirtmesine gerek olmadığı yönündeki görüş için bkz. **Pekantez** (2011), s.68-69.

³³ Ek davanın belirsiz alacak davası olarak açılabilmesinin mümkün olup olmadığı tartışmalı olmakla birlikte, Anayasa Mahkemesi tarafından yakın zamanda verilen bir kararda aksi kabulün mahkemeye erişim hakkını orantısız şekilde sınırlamak anlamını taşıyacağı sonucuna varılmıştır. Söz konusu kararda, iş kazasından kaynaklı olarak 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu döneminde kısmî olarak açılan davanın ardından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesi üzerine belirsiz alacak davası olarak ikinci davanın açıldığı, bu davada alınan bilirkişi raporuna göre de talep artırımının gerçekleştiği, bununla birlikte bölge

Belirsiz alacak davası ile kısmî dava arasındaki en temel fark talep sonucuna ilişkin olup, belirsiz alacak davasında alacağın tamamı davaya konu edilmekte iken; kısmî davada alacağın şimdilik yalnızca bir kısmının ifası istenmektedir³⁵. Davacının alacağın belirli bir kısmını dava konusu kılması nedeni ile kısmî davada, belirsiz alacak davasından farklı olarak, alacağın tamamı için değil yalnızca dava konusu kılınan miktar bakımından derdestlik sonucu ortaya çıkar³⁶. Yine, sonradan iddianın genişletilmesi yollarından herhangi biri ile talebin artırılmadığı durumlarda, yalnızca başlangıçta davaya konu edilen kesim bakımından maddî

adliye mahkemesince yapılan incelemede davanın ek dava niteliğinden bahisle söz konusu talep artırımının ıslah hakkının kullanımı olarak değerlendirildiği, kazanın gerçekleşmesi tarihinden itibaren on yıllık zamanaşımı süresinin geçmesinden sonra talep edilen miktar bakımından davanın reddinin gerektiğine karar verildiği; tazminatın belirlenebilmesinin ancak bilirkişinin yapacağı teknik inceleme sonucunda mümkün olduğu, alacağın davanın açıldığı anda belirlenebilir olmadığı, zarar miktarının kazanın gerçekleşmesinden on bir yıl sonra tespit edilmesinin başvuru konusundan kaynaklandığının söylenemeyeceği, ikinci davanın açıldığı sırada belirsiz alacak davasına ilişkin hükmün yürürlükte bulunduğu ve uygulanmasının önünde herhangi bir engel bulunmadığı, bu şekilde açılan davanın ilk davanın devamı olarak nitelendirildiği ve bu sebeple belirsiz alacak davasına ilişkin hüküm yürürlükte bulunmasına rağmen uygulanmadığı gerekçe gösterilerek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bkz. **Çetin Akboğa Başvurusu**, AYM, Başvuru No: 2019/430, K.T. 23.03.2023, **Resmî Gazete**, S: 32199, T: 23.05.2023. Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru neticesinde yapacağı incelemenin, kanun yolu denetiminden farklı olduğu, bu çerçevede başvuru konusu olayın ispatı, delillerin kabul edilebilirliği ya da denetlenmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması gibi hususların bireysel başvuruya konu olamayacağı Mahkeme'nin önceki kararları ile ortaya konulmuş olmasına karşın (bkz. **Gündoğdu, Süleyman Burak** (2021) Medenî Yargıda Usûl Kurallarına Aykırılığın Anayasa Mahkemesi'nce Bireysel Başvuru Yoluyla Denetlenmesi, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s.84 vd.) bahsi geçen kararda uyumsuzluğun belirsiz alacak davasına vücut vereceği tespit edilerek bunun üzerine yapılan değerlendirme, bireysel başvuru ile Mahkeme'ye tanınan yetkilerin aşılması anlamını taşımaktadır. Bununla birlikte, kanaatimizce de kısmî davaya konu edilmeyen kısım bakımından, alacağın tamamının kısmî davaya ilişkin yargılamada belirli hâle gelmemesi durumunda, belirsiz alacak davası açılabilir. Bu konuda ayrıca bkz. **Simil** (2013), s.118.

³⁴ **Simil** (2013), s.106, 111; **Akil**, s.242; **Tanrıver** (2024), s.661; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s.225; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.302; **Pekcanitez** (2017), s.1007.

³⁵ **Simil** (2013), s.105 vd.

³⁶ **Simil** (2013), s.111-112; **Akil**, s.199 vd.; **Pekcanitez** (2017), s.1003. Ancak bu hâlde dahi hukukî ilişkinin tamamı tespit edildiği için kısmî dava devam ederken tespit davası açılmayacağı yönünde bkz. **Tanrıver** (2024), s.658-660.

anlamda kesin hüküm etkisinden söz edilir³⁷. Belirsiz alacak davasında, davanın başında alacağın tamamının edası talep edildiğinden sonradan artırılan kısım bakımından da zamanaşımı davanın açıldığı anda kesilmiş sayılır³⁸. Benzer şekilde başlangıçta talep edilmesi şartı ile bütün alacak kesimi bakımından faiz, davanın başından itibaren işler³⁹. Kısmî davada ise yalnızca dava konusu kılınan miktar yönünden zamanaşımı kesilir⁴⁰. Daha önce başlamamış olmak koşulu ile cevap dilekçesinin davalıya tebliği anından itibaren işlemeye başlayan temerrüt faizinin hesabında da yalnızca bu alacak kesimi dikkate alınır⁴¹. Bununla birlikte, 2019 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı gereğince dava dilekçesinde faiz talep edilerek açılan kısmî davada talep sonucunun ıslah yolu ile artırılması hâlinde artırılan miktar bakımından ayrıca faiz talep edilmese de dava dilekçesindeki talebe bağlı kalınarak faize hükmedilmesi gerekir⁴². Bu noktada, Yargıtay, başlangıç-

³⁷ **Akil**, s.245; **Tanrıver** (2024), s.661; **Pekcanitez** (2017), s.1004. Bununla birlikte, özellikle kısmî davanın esastan reddine yönelik olarak verilen hükmün kesinleşmesinden sonra ek davanın açıldığı durumlarda, ilk davayı inceleyen mahkemenin hukukî ilişkiye yönelik tespitleri, ek davayı inceleyen mahkeme bakımından bağlayıcıdır Bkz. **Tanrıver** (2024), s.662; **Budak/Karaaslan**, s.157. Benzer şekilde bkz. **Pekcanitez** (2017), s.1004-1105. Aksi yönde bkz. **Akil**, s.188 vd.

³⁸ **Pekcanitez** (2011), s.59, 71; **Yılmaz** (2012), s.100; **Simil** (2013), s.354 vd.; **Budak**, s.84; **Pekcanitez** (2013), s.936; **Pekcanitez** (2017), s.1067; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.305; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s.230; **Budak/Karaaslan**, s.158-159; **Tanrıver** (2024), s.674.

³⁹ **Pekcanitez** (2011), s.73; **Simil** (2013), s.346-347; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.306; **Tanrıver** (2024), s.674-675.

⁴⁰ **Pekcanitez** (2011), s.70; **Yılmaz** (2012), s.88; **Simil** (2013), s.112; **Akil**, s.288; **Pekcanitez** (2013), s.934; **Kuru** (2020), s.431; **Tanrıver** (2024), s.661; **Pekcanitez** (2017), s.1008; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.303-304. Haksız fiilden kaynaklanan tazminat taleplerinde zarar miktarının bilirkişi raporu ile tespit edildiği durumlarda, zamanaşımının da bu tarihten itibaren işlemeye başlayacağı yönünde bkz. **Pekcanitez** (2017), s.1013. Ayrıca bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2016/896, K: 2016/332, T: 16.03.2016, www.lexpera.com, s.e.t. 28.03.2024. Aksi yönde bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2018/523, K: 2019/70, T: 05.02.2019; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2017/1081, K: 2020/28, T: 21.01.2020, www.lexpera.com, s.e.t. 28.03.2024.

⁴¹ **Pekcanitez** (2011), s.72; **Simil** (2013), s.115; **Pekcanitez** (2013), s.934; **Tanrıver** (2024), s.661; **Pekcanitez** (2017), s.1014.

⁴² Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu, E: 2017/8, K: 2019/3, T: 24.05.2019, **Resmî Gazete**, S: 30901, T: 27.09.2019.

taki faiz talebinin alacağın tamamına teşmil edileceğini kabul ettiğinden en azından faiz bakımından belirsiz alacak davasına benzer bir sonucun ortaya çıktığı düşünülebilir. Ancak söz konusu kararın faizin talep edilip edilmemesi ile ilişkili olup faizin işleme anına yönelik bulunmadığı dikkate alındığında, bu hâlde dahi faizin ıslah anından itibaren işleyeceği kabul edilmelidir⁴³.

Nihayet, belirsiz alacak davası ile kısmî dava arasında dava konusu kılınan miktar ile bağlantılı olarak derdestlik, zamanaşımı ve temerrüt anı açısından ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Ayrıca, kısmî davada talep sonucunun artırılabilmesi karşı tarafın açık muvafakati ya da ıslah ile mümkün olduğundan belirsiz alacak davası bu yönü ile de daha avantajlıdır. Bununla birlikte kısmî davada, -eğer ıslahla talep sonucu artırılmamış ise- yalnızca talep konusu kılınan miktar üzerinden yargılama giderleri ödeneceğinden bu davanın ekonomik açıdan daha lehe olduğu söylenebilir⁴⁴.

II. BELİRSİZ ALACAKLARIN KISMÎ DAVAYA KONU OLABİLMESİ

A. GENEL OLARAK

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107'nci maddesi ile düzenlenen belirsiz alacak davası, alacağın miktar ve değerinin belirsiz olduğu durumlarda açılabilen bir davadır. Bu alacaklar yönünden kısmî dava açılabilmesinin mümkün olup olmadığı ise açıkça Kanun'da düzenlenmemiştir. Öğretide belirsiz alacakların kısmî davaya konu edilebileceği, genel olarak kabul edilmektedir⁴⁵. Bu kap-

⁴³ **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s.344.

⁴⁴ Öğretide, özellikle hâkimin takdir etmesi için alternatif hesaplamaları içeren bir bilirkişi raporunun bulunduğu durumlarda, alacağın en yüksek değer üzerinden belirli hâle getirilmesinin ardından mahkemece daha azına karar verilmesi nedeni ile reddedilen miktar yönünden yargılama giderlerine mahkûmiyet riski karşısında kısmî davanın daha güvenilir bir yol olduğu ifade edilmiştir. Bkz. **Gündüz, Okan** (2017) "Islahla Dava Değerinin Artırılması Sonucunda Ortaya Çıkan Bazı Hukuki Meseleler", YBHD, S:3, s.198.

⁴⁵ **Pekcanitez** (2011), s.68; **Yılmaz** (2012), s.102; **Simil** (2013), s.117; **Akil**, s.271; **Gündüz**, s.197-198; **Tanrıver** (2024), s.658, 675; **Pekcanitez** (2017), s.996; **Karamercan, Fatih** (2022) "Belirsiz Alacak Davasından Sonra Ek Dava Açılabilir Mi?", İMHFD, C:7, S:12, s.86; **Arsilan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.302. 6644 sayılı Kanun değişikliğinden önceki dö-

samda belirsiz alacak davasının açılabilirdiği her durumda kısmî davanın açılabilirdiği, kısmî davanın açılabilirdiği her durumda ise belirsiz alacak davasının açılabilirdiğinin mümkün olmadığı dile getirilmiştir⁴⁶. Buna karşın yargı kararlarında ise yeknesak bir uygulamadan bahsedilemez.

Yargıtay'ın bazı daireleri, dava konusunu belirsiz alacağın oluşturduğu davaların belirsiz alacak davasına vücut verdiğine karar vermekte; bu doğrultuda, özellikle yargılama sırasında talep sonucunun artırılması talebi ile verilen dilekçeleri, talep artırım dilekçesi olarak değerlendirmekte; bununla ıslah hakkının tükenmediğini kabul etmekte ve bu dilekçelere yönelik olarak ileri sürülen zamanışımı iddialarını dikkate almamaktadır⁴⁷.

neme ilişkin olarak öğretilde, alacağın belirli olduğu durumlarda Kanun hükmü gereğince kısmî dava açılmasının mümkün olmadığı, belirsiz alacağın varlığı hâlinde ise kısmî dava yerine belirsiz alacak davası açılmasının davacının daha lehine olduğu, bu nedenle alacağın belirli ve belirsiz olarak nitelendirildiği durumlarda kısmî davanın açılmasının imkânsız hâle geldiği, buna karşın objektif olarak belirsiz olmamakla beraber taraflar arasında tartışmasız veya Kanun'un öngördüğü kadar açık da kabul edilemeyen alacakların belirlenebilir alacak olarak kabul edilmesi hâlinde kısmî davanın bu alacaklar yönünden açılabilirdiği ileri sürülmüştür. Bkz. **Özekes, Muhammet** (2014a) "Anayasa Mahkemesinin Kararı Karşısında Kısmî Dava ile Belirsiz Alacak Davası Arasındaki Sınırın Belirlenmesi Sorunu", Prof. Dr. Ejder Yılmaz'a Armağan, C:2, Ankara, Yetkin, s.1594 vd. Kuru ise belirsiz alacak davasının kısmî davanın bir türü olduğunu kabul etmekte ve belirsiz alacak davasının konusuna giren likit olmayan alacaklar yönünden 109'uncu madde ile düzenlenen kısmî davanın uygulama alanı bulamayacağını ileri sürmektedir. Bkz. **Kuru** (2020), s.436.

⁴⁶ **Simil** (2013), s.108, 110; **Tanrıver** (2024), s.675.

⁴⁷ Örneğin bkz. "Davalı-davacı kadın vekili, dava dilekçesinde "tespit edilecek bedelin sonradan artırılmak kaydıyla fazlaya ilişkin hak ve alacakları saklı kalmak üzere şimdilik 1.000,00 TL alacağın tahsilini" dava etmiş, daha sonra 16.07.2020 tarihli harcını yatırmak suretiyle sunduğu dilekçesinde "fazlaya ilişkin her türlü talep ve dava hakkı saklı kalmak kaydıyla toplam 166.684,62 TL alacağın tahsilini" istemiştir. 23.03.2021 tarihli 3 no.lu celsede taraf vekilleri ıslah taleplerinin olduğunu beyan etmişler, mahkemece ara kararla HMK 176 gereğince bir kez ıslah yoluna başvurulacağı gerekçesiyle taleplerin reddine karar verilmiştir. Mahkemece, davalı-davacı tarafından sunulan 16.07.2020 tarihli dilekçe ıslah dilekçesi kabul edilmiş ise de, dava tarihi itibarıyla dava belirsiz alacak davası niteliğinde olduğundan 16.07.2020 tarihli dilekçenin ıslah dilekçesi değil, talep belirleme dilekçesi olduğunun kabulü gerekir. O halde, mahkemece, davalı-davacının talebinin yazılı gerekçeyle reddine karar verilmesi hatalı olmuş, bozmayı gerektirmiştir.", Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, E: 2021/7039, K: 2022/3468, T: 12.04.2022; "Dava konusu taşınmazın dava tarihindeki değeri mahkemece yapılacak keşif sonucu alınacak bilirkişi

Aksi yöndeki kararlarda Yargıtay'ın bazı daireleri dava dilekçesinden belirsiz alacak davası açıldığının anlaşılmadığı durumlarda, davanın kısmi dava olarak nitelendirilmesi gerektiğine⁴⁸, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu⁴⁹ ile bazı diğer

raporuna bağlı olmakla, dava değerinin tam ve kesin olarak davacı tarafından belirlenmesi mümkün bulunmadığından davanın belirsiz alacak olarak açılması HMK'nın 107. maddesine uygun düşmektedir. Bu nedenle belirsiz alacak davasında davacının talebini arttırmasına ilişkin dilekçesi ıslah niteliğinde olmayıp dava değerinin belirlenmesine yönelik olduğu açıktır. ... Somut olayda, dava konusu taşınmazın keşfen saptanan dava tarihindeki değeri 187.000-TL olup, davacıların miras paylarına isabet eden toplam değer 62.333,00-TL'dir. Eldeki davada, davacı taraf, 45.000,00-TL değer üzerinden davayı açmış, aşamada 406,00-TL tamamlama harcı yatırarak davayı 68.773,00-TL üzerinden harçlandırmış ve tapu iptal-tescil istemleri kabul edilmez ise, davalı ...'nin ödediğini ifade ettiği 180.000,00-TL'den miras paylarına isabet eden 60.000,00-TL'nin faizi ile birlikte tahsilini talep etmiştir. Bu durumda terditli olarak talep edilen bedel istemi yönünden davacı tarafın ayrıca bir ıslah dilekçesi vermesine gerek bulunmamaktadır.”, Yargıtay 1. Hukuk Dairesi, E: 2021/2378, K: 2021/6938, T: 18.11.2021, www.lexpera.com, s.e.t. 26.04.2024.

⁴⁸ Örneğin bkz. “Bilindiği gibi 6100 sayılı Kanun’un 24. maddesinde düzenlenen tasarruf ilkesi gereği davacı davasını açarken, talep ettiği hukuki korumanın ne olduğunu açıkça ifade etmek zorundadır (HMK. m. 119/1-ğ). Talep sonucu hukuki dinlenilme hakkının kullanılması, davacının hukuki yararının ve açılan davanın niteliğinin tespit edilebilmesi açısından da önemlidir. Davacı, talep konusunun sadece bir kısmı hakkında hüküm elde etmek üzere bir dava açtığında mahkeme, davacının hakkının aslında daha fazla olduğunu tespit etse bile, taleple bağlılık kuralı gereği davada talep sonucu olarak gösterilen miktarı aşacak şekilde karar veremez. Açıklanan yasal düzenlemeler ışığında eldeki davada iddianın ileri sürülüş biçimi açısından somut olay değerlendirildiğinde; davacı vekili dava dilekçesinin konu ve talep sonucu bölümlerinde haksız haciz sonucu davaya konu aracın yediemin otoparkına çekilmesi nedeniyle “fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla” dedikten sonra, 7.800,00 TL otopark ücretinin, şimdilik 1.000,00 TL maddi tazminatın ve 30.000,00 TL manevi tazminatın davalıdan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir. Dava dilekçesi bir bütün olarak değerlendirildiğinde, dilekçede yer alan açıklamalar ve talep sonucundan davanın belirsiz alacak davası olarak açıldığı anlaşılmamaktadır. Bu haliyle dava, kısmi dava niteliğindedir.”, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, E: 2019/2186, K: 2021/1209, T: 16.03.2021, www.lexpera.com, s.e.t. 26.04.2024.

⁴⁹ Örneğin bkz. “Belirsiz alacak davası açılabilmesi için gerekli şartlar bulunmakla birlikte davacı açmış olduğu davanın kısmi dava olduğunu belirtmiş ise, bu hâlde mahkeme davayı, kısmi dava olarak kabul edip yargılamayı sürdürmelidir.”, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2019/853, K: 2020/907, T: 17.11.2020, www.lexpera.com, s.e.t. 26.04.2024; “26. Kısmi dava açılabilmesi için talep konusunun bölünebilir olması gerekli olup, açılan davanın kısmi dava olduğunun dava dilekçesinde açıkça yazılması gerekmez. Dava dilekçesindeki açıklamalardan davacının alacağına daha fazla olduğu anlaşılıyor ve istem bölümünde “fazlaya ilişkin haklarını saklı tutması” ya da “alacağın şimdilik şu kadarını dava ediyorum” şeklinde bir ifadeye yer verilmiş ise, bu hu-

daireler ise belirsiz alacak davasının istisnâ niteliğini de dikkate alarak belirsiz alacak davası açılabilmesi için dava dilekçesinde bunun “açıkça” belirtilmiş olması gerektiğine; alacağın belirsiz olmasına ve yargılama sırasında sunulan diğer belgelerde davanın belirsiz alacak davası olduğunun iddia edilmesine rağmen dava dilekçesinde buna ilişkin bir açıklık bulunmuyorsa davaya 107’nci madde hükmünün uygulanamayacağına, davaya kısmî dava olarak devam edileceğine hükmetmektedir⁵⁰.

sus, davanın kısmi dava olarak kabulü için yeterli sayılmaktadır (Hukuk Genel Kurulunun 02.04.2003 tarihli ve 2003/4-260 E., 2003/271 K. sayılı kararı; ayrıca bkz..., H.: Medeni Usul Hukuku, C.II, 15. baskı, ... 2017, s.1000). 27. Nitekim aynı ilkeler, Hukuk Genel Kurulunun 16.05.2019 tarihli ve 2016/22-1166 E., 2019/576 K., sayılı kararında da benimsenmiştir ... 29. Bu ilke ve açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; davacı vekili dava dilekçesinde “fazlaya ilişkin haklarımız saklı kalmak üzere” şeklinde beyanda bulunarak 1.000 TL ihbar tazminatı, 1.000 TL kıdem tazminatı, 100 TL fazla çalışma ücreti, 100 TL yıllık izin ücreti ve 100 TL ulusal ... ve genel tatil ücreti talebinde bulunmuştur. Dava dilekçesinde davanın belirsiz alacak davası şeklinde açıldığına dair bir beyan bulunmamaktadır. 30. Belirsiz alacak davası niteliği gereği istisnai bir dava türü olmakla davasını belirsiz alacak davası olarak açan kişi bunu açıkça dilekçesinde belirtmelidir. 31. Her ne kadar 30.10.2014 tarihli duruşmada davacı vekili “davamız belirsiz alacak davasıdır” şeklinde beyanda bulunmuş ise de; davanın türünün bu şekilde değiştirilmesine imkân bulunmamaktadır. 32. Sonuç itibariyle davanın kısmi dava şeklinde açıldığı sabittir.”, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2021/485, K: 2021/971, T: 07.07.2021; Aynı yönde bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2014/439, K: 2016/207, T: 02.03.2016; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2021/660, K: 2022/1574, T: 22.11.2022; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2021/192, K: 2023/157, T: 01.03.2023, www.lexpera.com, s.e.t. 26.04.2024.

⁵⁰ Örneğin bkz. “Davacının aynı hukuki ilişkiden kaynaklanan alacağının ve hakkının tümünü değil, belirli bir kısmını talep ederek açtığı davaya kısmi dava denir. Bir kimsenin kısmi dava açıp açmadığı ancak dava dilekçesinden, davacının talep sonucundan anlaşılır. Bununla birlikte, 6100 sayılı HMK’nın 33. maddesi uyarınca; “Hâkim, Türk Hukukunu re’sen uygular”. Aynı Kanun’un 31. maddesi hükmü gereğince; davanın hukuki niteliğini belirlemek ve davayı aydınlatmak görevi hâkime aittir. Buna göre davadaki iddia, davacının talebine münhasır olup belirtilen madde hükümleri gereğince hukuki nitelendirme hâkime aittir. Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde, davacı vekili dava dilekçesinin hiçbir yerinde belirsiz alacak davasından söz etmemiş, hukuki dayanak olarak HMK’nın 107. maddesine dayanmamıştır. İstisnai dava türlerinden olan belirsiz alacak davasından söz edebilmek için bunun açıkça belirtilmesi ya da davanın HMK’nın 107. maddesine göre açıldığıının anlaşılması gerekir. Dava dilekçesinde bu açıklık olmadığı sürece dava, kısmi dava kabul edilmelidir. Nitekim, dava dilekçesinden fazlaya ilişkin haklar saklı kalmak kaydı ile kısmi dava açıldığı anlaşılmaktadır. O hâlde, mahkemece; davacının dava dilekçesi ve ıslah dilekçesindeki talepleri hakkında olumlu ya da olumsuz bir de-

Çelişkiye yol açan kararlar incelendiğinde, sorunun temel kaynağının talep sonucundaki belirsizlik olduğu söylenebilir. Bununla birlikte ilk derece ya da bölge adliye mahkemelerinin kısmî dava gibi inceleyip karar verdiği bazı davalarda, alacağın miktar ve değeri belirsiz olduğu için belirsiz alacak davasının hükümlerinin uygulanması gerektiğinden bahisle bozma kararları verilmiştir. Bu çerçevede Yargıtay'ın bazı dairelerinin belirsiz alacaklar yönünden kısmî dava açılmayacağını kabul ettiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle öncelikle, konusunu belirsiz alacakların oluşturduğu uyuşmazlıklar bakımından, kısmî dava açılabilmesinin mümkün olup olmadığı incelenmeli; bunun kabulü hâlinde ise dava dilekçesinde talep sonucunun belirsiz olduğu hâllerde ne şekilde karar verilmesi gerektiği değerlendirilmelidir.

ğerlendirme yapılmak suretiyle işin esası hakkında hüküm kurulması gerekirken, yazılı şekilde davanın usulden reddine karar verilmesi doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir., Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E: 2021/5148, K: 2021/9250, T: 29.09.2021, www.karararama.yargitay.gov.tr, s.e.t. 26.04.2024; “Dairemizin yerleşik hale gelen içtihatlarına göre, belirsiz alacak davası alacaklıya zamanaşımı ve faiz başlangıcı noktasında imkanlar sağlayan istisnai bir dava türü olup, dava dilekçesinde davanın belirsiz alacak davası olarak açıldığı açıkça yazılı olması veya 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107. maddesine dayanıldığı belirtilmesi gerekir. Alacağın belirsiz olduğunun dava dilekçesinde açıklanması bu noktada önemsizdir. Zira alacak belirsiz ise alacaklının kısmi dava veya belirsiz alacak davası açma hakkı vardır. Dava dilekçesinde “belirsiz alacak davası” açıldığı yazılı değilse veya Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107. maddesine dayanılmamışsa, dava konusu miktarların 50-100-1000 TL gibi gösterilmesi halinde davanın kısmi dava olarak açıldığı kabul edilmelidir. Sonradan alacaklı tarafın davayı belirsiz alacak davası olarak nitelemesi sonuca etkili değildir. Somut uyuşmazlıkta; dava dilekçesinde, fazlaya ilişkin haklar saklı tutularak miktar belirtilmek suretiyle talep edilen alacak kalemleri sıralanmış, davanın kısmi ya da belirsiz alacak davası olarak açıldığı açıklanmıştır. Belirtilen şekilde açılan davanın kısmi alacak davası olarak açıldığı kabulü gerekir. Talep edilen alacak miktarları 05.09.2016 tarihli ıslah dilekçesiyle artırılmış ve dilekçe davalı vekiline 19.09.2016 tarihli celsede elden tebliğ edilmiştir. Davalılar vekili, 03.10.2016 tarihinde ıslaha karşı zamanaşımı savunmasında bulunmuştur. Davada, ıslaha karşı zamanaşımı savunması sebebiyle zamanaşımına uğrayan alacak kalemleri bulunduğu anlaşılmak ile davalının bu yöndeki açık temyiz itirazı yerinde bulunarak, hükmün ıslaha karşı zamanaşımı savunmasının değerlendirilmesi için bozulması gerekmiştir.”, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E: 2019/4774, K: 2021/4322, T: 18.02.2021. Ayrıca bkz. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E: 2022/6013, K: 2022/8365, T: 28.06.2022; Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E: 2021/5063, K: 2021/9200, T: 18.05.2021. Bu yönde bir bölge adliye mahkemesi kararı için bkz. İstanbul BAM, 9. Hukuk Dairesi, E: 2023/707 K: 2023/1463, T: 12.09.2023, www.lexpera.com, s.e.t. 26.04.2024.

B. KANUNİ DÜZENLEME YÖNÜNDEN

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun belirsiz alacak davasına ilişkin hükmü, alacağın belirsiz olduğu hâllerde davacıya bu davayı açma hakkı vermekle birlikte bunu bir zorunluluk olarak düzenlememiştir. Gerçekten de 107'nci maddenin, "*Davanın açıldığı tarihte alacağın miktarını yahut değerini tam ve kesin olarak belirleyebilmesinin kendisinden beklenemeyeceği veya bunun imkânsız olduğu hâllerde, alacaklı, hukuki ilişkiyi ve asgari bir miktar ya da değeri belirtmek suretiyle belirsiz alacak davası açabilir*" şeklindeki lafzı dikkate alındığında, belirsiz alacak davası açılabilmesi için davacıya bir imkân tanındığı anlaşılmaktadır.

Kanun'da kısmî davanın açılabilmesi için alacağın belirli ya da belirsiz olmasına ilişkin herhangi bir şart da yer verilmemiş; alacağın niteliği itibari ile bölünebilir olması yeterli kabul edilmiştir. Ayrıca, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun belirli alacaklar için kısmî dava açılmasında hukukî yarar bulunmadığını düzenleyen 109'uncu maddesinin ikinci fıkrası, 6644 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Esasen kanun koyucunun bahsi geçen düzenleme ile de belirli alacaklar yönünden kısmî dava açılmasını engellemeye çalıştığı, buna karşın belirsiz alacaklar bakımından bu şekilde bir sınırlandırma öngörmediği açıktır⁵¹.

C. HUKUKİ YARAR YÖNÜNDEN

Kanunî düzenleme yönünden herhangi bir engel bulunmamakla birlikte, iki dava arasındaki farklar gözetildiğinde belirsiz alacaklar için kısmî dava açılması, davacının daha aleyhine görünmektedir. Dava hakkının en önemli sınırını ise hukukî yarar oluşturur⁵². Hukukî yararın varlığı için aranan şartlardan biri de başvurulmuş yolun, hukukî sorunun çözümünde en elverişli yol olmasıdır⁵³. Diğer

⁵¹ Bu konuda öğretilde ileri sürülen bir görüşe göre, 109'uncu maddenin ikinci fıkrasının iptal edilmiş olması belirli alacaklar bakımından kısmî dava açılabilmesi için yeterli değildir; alacağın açıkça belirli olduğu hâllerde bu dava açılmaz; kısmî dava ancak alacağın belirsiz olduğu hâllerde açılabilir. Bkz. **Tanrıver** (2024), s.658.

⁵² **Hanağası**, s.59 vd.; **Tanrıver** (2024), s.529 vd.

⁵³ **Hanağası**, s.268 vd.; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s.319-320; **Budak/Karaaslan**, s.176.

bir ifade ile başvuru yolu ile ulaşılmak istenen sonuçlara daha kolay, daha hızlı ve daha ucuz şekilde, aynı kapsam ve güvenlikte başka bir yol ile ulaşılamıyor olması hukukî yararın varlığı için gereklidir⁵⁴. Bu kapsamda, belirsiz alacak davası gibi daha lehe bir yol mevcut iken belirsiz alacaklar için kısmî dava açılması hâlinde, hukukî yararın mevcut olup olmadığı ayrıca incelenmelidir.

İlk olarak, hukuk yargılamasında geçerli olan tasarruf ilkesi gereğince kânda açıkça belirtilmediği müddetçe hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya zorlanamaz (HMK m. 24/2). Belirsiz bir alacağın şimdilik belirlenebilen bir kısmının dava konusu kılınması, davacının hukuk düzeni tarafından daha lehine olarak kabul edilen bir hakkı kullanmaması anlamını taşır. Bu durum, dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmediği gibi hakkın kötüye kullanılması da sayılmaz. Zira, yukarıda da açıklandığı gibi, elde edilmek istenen hukukî sonucu aynı kapsamda sağlayan başka bir yolun bulunması hâlinde hukukî yarar tartışma konusu olur. Bu aşamada talep miktarı ve taraf iradesi önem taşır. Tasarruf ilkesi uyarınca dava konusu ile bu çerçevede talep sonucunun ve hukukî korunmanın şeklinin belirlenmesi hakkı, davacıya aittir⁵⁵. Bölünebilir nitelikteki belirsiz bir alacağın tamamının mı yoksa bir kısmının mı talep edileceği -diğer bir ifade ile talep sonucunun kapsamı- davacının tasarrufundadır. Buna rağmen, hukuk sisteminde belirsiz alacaklar yönünden daha lehe bir yolun bulunması gerekçesi ile kısmî dava açılmayacağını kabul etmek, tasarruf ilkesine aykırılık teşkil eder.

Belirsiz alacak davası, sonucu itibarı ile tam eda davasından farksız olduğundan, davacıya belirli alacaklar bakımından verilen seçim hakkının belirsiz alacaklar bakımından verilemeyeceğini söylemek de birbiri ile çelişir görünmektedir. Diğer bir ifade ile miktarı belirli olan alacağı için alacağının tamamının değil de yalnızca bir kısmının edasını talep etmek hususunda tasarruf hakkı bulunan davacının, alacağı belirsiz olduğunda, adeta tasarruf hakkını kısıtlayarak, yalnızca alacağının tamamını talep ve dava konusu kılabileceğini söylemek, kanaatimizce,

⁵⁴ **Hanağası**, s.268.

⁵⁵ **Meriç, Nedim** (2011) *Medenî Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi*, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s.91, 114.

doğru değildir. Alacağın belirlenebilen miktarı açısından ayrıca ispata ya da en azından bilirkişi incelemesine gerek duyulmadığı durumlarda, davacının alacağın belirsiz kısmının tayinini beklemeksizin o ana kadar belirlenmiş olan alacağını, daha hızlı şekilde elde edecek olması hâlinde hukukî yararının bulunmadığından bahsedilemez. Kaldı ki tasarruf ilkesi gereğince, davacının o ana kadar belirlediği miktarın tamamını değil, bu miktarın dürüstlük kuralına uygun şekilde göstereceği bir kısmını dahi talep edebilmesi mümkündür⁵⁶.

Taleple bağlılık ilkesi gereğince de benzer bir sonuca ulaşılabilir. Esasen, yalnızca belirlenebilen bir miktarın dava konusu kılındığı hâllerde, alacağın belirlenemeyen kısmı yargılamaya dahil edilmediğinden, talepten fazlasına karar veremeyen mahkemenin bu hususta bir inceleme yaparak karar verebilmesi de mümkün değildir. Belirsiz alacak davası yönünden taleple bağlılık ilkesinin aşılmasını gerektirecek bir istisnaya kanunlarda yer verilmemiştir⁵⁷.

Tüm bu açıklamalar çerçevesinde, kanaatimizce, kısmî dava açılmasına ilişkin diğer şartların da varlığı hâlinde belirsiz alacaklar yönünden kısmî dava açılmasında hukukî yarar mevcuttur. Öğretide de belirsiz alacaklar bakımından alacaklının belirleyebildiği miktara yönelik olarak kısmî dava açabileceği dile getirilmiştir⁵⁸. Belirsiz alacaklar bakımından kısmî ya da belirsiz alacak davası açılması hususunda davacının seçim hakkı bulunur⁵⁹.

III. DAVA DİLEKÇESİNDE DAVA TÜRÜNÜN BELİRLENMEMİŞ OLMASI

A. GENEL OLARAK

Talep sonucu, dava dilekçesinin zorunlu kapsamında yer alan, davayı diğer davalardan ayıran ve bu çerçevede hukukî yararın ve dava türünün belirlenme-

⁵⁶ **Simil** (2013), s.107.

⁵⁷ **Duran, Osman** (2020) *Medenî Usûl Hukukunda Taleple Bağlılık İlkesi*, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s.248-249.

⁵⁸ **Simil** (2013), s.117. Benzer şekilde bkz. **Yılmaz** (2012), s.102; **Akil**, s.271; **Gündüz**, s.197-198; **Pekcanitez** (2017), s.996; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.302; **Tanrıver** (2024), s.675; **Karamercan**, s.86.

⁵⁹ **Simil** (2013), s.103; **Tanrıver** (2024), s.675.

sini sağlayan bir unsurdur⁶⁰. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 119'uncu maddesi ile talep sonucunun açık bir şekilde dava dilekçesinde gösterilmesi gerektiği düzenlenmiştir⁶¹.

Tasarruf ilkesinin geçerli olduğu yargılamalarda mahkeme de talebi dikkate alarak hüküm verir⁶². Belirsiz alacak davası ile kısmî dava, eda davasının birer türü olup; mahkemece verilecek hükmün kapsamı da talep sonucuna göre belirlenir. Belirsiz bir alacağın alacaklısı, alacağın dilerse şimdilik bir kısmını dilerse de şimdiye kadar belirleyebildiği miktarı göstererek tamamını talep edebilir⁶³. Bu hâlde açılan davanın kısmî dava mı yoksa belirsiz alacak davası mı olduğu, davacının talep sonucuna göre belirlenir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, tarafların seçim hakkının mahkemeye yöneltilen talebe ilişkin olduğudur. Bununla birlikte böyle bir durumda uyuşmazlığın çözümünde uygulanabilmesi muhtemel yarışan hakların varlığından ya da hukukî sebebin belirsizliğinden bahsedilemez⁶⁴. Zira bu hâlde, mahkemeye sunulan vakıalar ve talep sonucuna

⁶⁰ **Pekcanitez** (2011), s.14-15; **Özekes** (2014b), s.278; **Ercan Özler**, s.269-270; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s.242; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.347; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s.361. Ayrıca bkz. “Bilindiği gibi 6100 sayılı Kanun’un 24. maddesinde düzenlenen tasarruf ilkesi gereği davacı davasını açarken, talep ettiği hukuki korumanın ne olduğunu açıkça ifade etmek zorundadır (HMK. m. 119/1-ğ). Talep sonucu hukuki dinlenilme hakkının kullanılması, davacının hukuki yararının ve açılan davanın niteliğinin tespit edilebilmesi açısından da önemlidir. Davacı, talep konusunun sadece bir kısmı hakkında hüküm elde etmek üzere bir dava açtığında mahkeme, davacının hakkının aslında daha fazla olduğunu tespit etse bile, taleple bağlılık kuralı gereği davada talep sonucu olarak gösterilen miktarı aşacak şekilde karar veremez.”, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, E: 2019/2186, K: 2021/1209, T: 16.03.2021, www.lexpera.com, s.e.t. 16.04.2024.

⁶¹ Belirsiz alacak davasının bu kuralın istisnası olduğu yönünde bkz. **Pekcanitez** (2013), s.936.

⁶² **Pekcanitez** (2011), s.15; **Özekes** (2014b), s.278; **Pekcanitez** (2013), s.934-935; **Karaaslan, Varol** (2014) “Hâkimin Tarafsızlığı İlkesi ile Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi Arasındaki İlişki”, SDÜHFD (MİHBİR Özel Sayısı), C:4, S:2, s.121; **Tanrıver** (2024), s.412; **Pekcanitez** (2017), s.1150; **Özekes** (2017), s.1502.

⁶³ **Simil** (2013), s.103; **Tanrıver** (2024), s.675.

⁶⁴ Yarışan hakların varlığı hâlinde meydana gelen hayat olayını haklı kılan birden fazla hukukî sebep mevcuttur. Diğer bir ifade ile dava dilekçesinde ileri sürülen sebepler ve talep sonucu değişmemekle birlikte hukukî sebep bakımından birden fazla hukuk normunun uygulanabilmesinin mümkün olduğu durumlarda, yarışan haklardan bahsedilir. Bkz. **Kuru** (2020), s.426;

göre somut uyuşmazlığa uygulanması muhtemel birden fazla hukuk kuralı mevcut değildir. Aksine, davacı seçim hakkını kullanmakla talep sonucunu belirlemiş olacağından, artık bu sonuca göre bir yargılama faaliyeti yürütülmelidir. Diğer bir ifade ile bu durumda davanın türü hangi hükümlerin uygulanmasını gerektiriyor ise o hükümler dikkate alınır⁶⁵. Dava türüne ilişkin olarak bu şekilde

Pekcanitez (2017), s.1098; **Bolayır, Nur** (2019) Medeni Usûl Hukuku'nda Hâkimin Hukuku Re'sen Uygulaması, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s.284; **Bolayır Nur** (2022) "Tarafların Hukukî Sebepler Üzerindeki Tasarruf Yetkileri", Prof. Dr. Selçuk Özbek'e Armağan, C:I, İstanbul, Filiz, s.548; **Tuncer Kazancı, İdil** (2023) Medeni Usûl Hukukunda Yarışan Haklara Dayanan (Mütelâhik) Davalar, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s.36; **Kaynak, Seda** (2024) Medeni Usul Hukukunda Mütelâhik Dava, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s.57. Birden fazla hukukî sebebin varlığı hâlinde davacı, hukukî sebep belirtmez ya da hukukî sebeplerden her ikisine veya daha aleyhine olana dayanırsa hâkimin ne şekilde hareket edeceği hususunda öğretide görüş birliği bulunmamakta, ağırlıklı olarak hâkimin uygulanabilir hükümler arasından davacının daha lehine olanı dikkate alması gerektiği, tarafın farazi iradesinin bu yönde olduğunun kabul edilmesinin yerinde olacağı ifade edilmektedir. Bkz. **Bolayır** (2019), s.286. **Üstündağ, Saim** (2005) Medeni Yargılama Hukuku Cilt I-II, 7. Baskı, İstanbul, s.463-464; **Üstündağ** (1967), s.61, **Kuru** (2020), s.426; **Yılmaz, Ejder** (2021) Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi C:I, 4. Baskı, Ankara, Yetkin, s.1350-1352; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.315. Buna karşın taraflarca getirme ve tasarruf ilkesinin geçerli olduğu yargılamalarda, hâkimin tarafa herhangi bir hususu hatırlatmasının dahi mümkün olmaması karşısında davacının farazi iradesini dikkate alabilmesinin kabul edilemeyeceği, öğretide dile getirilmiş; aksi hâlde hâkimin davacının lehine ancak davalının aleyhine bir sonuca ulaşacağı ve bunun eşitlik ilkesini ihlal edeceği savunulmuştur. Bkz. **Özekes, Muhammet** (2009) "Dava Dilekçesinde Hukukî Sebep Bildirmek Zorunludur", Halûk Konuralp Anısına Armağan, C:1, Ankara, Yetkin, s.765. Aynı yönde bkz. **Tuncer Kazancı**, s.243 vd. Yine öğretide bu konuda dile getirilen diğer bir görüşe göre ise Türk Borçlar Kanunu'nun 60'ıncı maddesinin uygulandığı hâller dışında hâkimin görevi talep sonucunu karşılayan hukukî sebebi uygulamaktan ibarettir. Talep sonucunu karşılayan hükmü tespit eden hâkimin ayrıca daha lehe olan hükmü tespit etmek gibi bir görevi ise bulunmamaktadır. Talep sonucunu aynı ölçüde karşılayan birden fazla hükmün varlığının tespiti hâlinde ise usûl ekonomisi gereğince daha hızlı ve basit şekilde karar verilmesini sağlayacak hukukî sebebin tercih edilmesi gerekir. Bkz. **Kaynak**, s.314 vd. Dolayısı ile hukuku re'sen uygulamak hâkimin görevi olmakla birlikte, somut uyuşmazlığın hukukî sebebine ilişkin olarak birden fazla hukuk kuralının mevcut olduğu durumlarda dahi hâkimin, sebep bildirmeyen ya da her iki sebebe birden dayanan tarafın lehine olacak bir sonucu kendiliğinden benimseyebileceği öğretide oybirliği ile kabul edilmiş değildir. Hukukî sebep yönünden böyle bir belirsizliğin bulunmadığı hâlde ise hukukun re'sen uygulanması, talepten fazlasına hükmedilmesinin gereğini oluşturamaz.

⁶⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da vermiş olduğu bir kararda, davanın türünün talep sonucuna göre hâkim tarafından belirlenmesi gerektiğine, bu hâlde davacının nitelendirmesinin önem

yapılacak nitelendirme sadece hükmün kapsamı bakımından değil, tahkikat aşamasında talep artırımına ilişkin olarak mahkemeye sunulan dilekçenin niteliğine ve dolayısı ile ıslah hakkına, zamanaşımına ve temerrüt faizine ilişkin hususlarda da büyük önemi haizdir.

Çelişkiye yol açan Yargıtay kararlarının genellikle, dava dilekçesinde dava türünün açıkça belirtilmediği durumlara yönelik olduğu; temel sorunun da talep sonucunun belirsizliğinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır⁶⁶. Bununla birlikte bazı kararlarda ise talep sonucunun değil, alacağın belirsiz olmasından hareketle hüküm tesis edildiği görülmektedir⁶⁷. Bu iki tür kararın ayrı ayrı değerlendirilmesinde fayda bulunmaktadır.

B. DAVA TÜRÜNÜN TALEP SONUCUNDAN ANLAŞILDIĞI DURUMLARDA

Talep sonucuna göre mahkemeden istenen hukukî korumaya karar verilip verilemeyeceğinin tespiti, hukuk düzeni içerisinde bu talebin karşılığı olan bir hukuk kuralının mevcudiyetini gerektirir. Diğer bir ifade ile taraflarca ileri sürülen maddî vakıalar, uyumsuzlığa uygulanacağı tespit edilen soyut hukuk kuralının koşul vakıaları ile örtüştüğü sürece istenen hukukî koruma sağlanabilir. Uyuşmazlığa uygulanacak soyut hukuk kuralının belirlenmesi ise hâkimin görevidir. Anayasa'nın 138'inci maddesi ile hâkimlerin, Anayasa'ya, kanuna, hukuka ve vicdanî kanaatlerine göre karar vermeleri gerektiği anayasal bir ilke olarak kabul edilmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 33'üncü maddesi ile de hâkimin hukuku re'sen uygulaması gerektiği açıkça düzenlenmiştir. Bu doğrultuda hâkimin, önüne gelen uyumsuzlıkla ilgili olarak uygulanacak hukuk kuralı-

arz etmediğine vurgu yapmış; şayet talep sonucu belirli kısımları açısından birden fazla dava türünün tanımı ile benzer unsurları içeriyorsa hâkimin davayı aydınlatma ödevi kapsamında bu hususta davacıdan açıklama istemesi gerektiğini kabul etmiştir. Bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2019/592, K: 2022/706, T: 24.05.2022; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2019/17-853, K: 2020/907, T: 17.11.2020, www.lexpera.com, s.e.t. 29.02.2024.

⁶⁶ Örneğin bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2014/439, K: 2016/207, T: 02.03.2016, www.lexpera.com, s.e.t. 29.02.2024.

⁶⁷ Örneğin bkz. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E: 2019/4774, K: 2021/4322, T: 18.02.2021, www.lexpera.com, s.e.t. 16.04.2024.

nı tespit ederek somut vakıaları bu kurala altılması ve böylece hukuk kuralının öngördüğü hukukî sonucun somut olayda ortaya çıkıp çıkmadığına karar vermesi gerekir.

Hukuku uygulamak hâkimin görevi olmakla birlikte somut uyuşmazlığa uygulanacak hukuk kuralının belirlenmesi açısından tarafların herhangi bir sorumluluğunun bulunmadığı söylenemez. Hukuk Muhakemeleri Kanunu uyarınca, taraflarca hazırlanması gereken dava ve cevap dilekçelerinde hukukî sebebin de gösterilmesi gerekir⁶⁸ (HMK m. 119/1, g, m. 129/1, f). Hukukî sebep, mahkemeden istenen hukukî korumaya dayanak teşkil eden, iddia ya da savunmayı haklı kılan soyut hukuk kurallarıdır⁶⁹. Her ne kadar somut uyuşmazlık açısından uygulanacak hukuk kuralını belirleme görevi hâkime verilmiş de olsa tarafların da mahkemeden talep ettikleri hukukî korumayı elde edebilmek için iddia yükünü yerine getirmeleri, bir diğer anlatımla hukukî korumanın dayanağını oluşturan hukuk kuralının koşul vakıalarına karşılık gelen maddî vakıaları mahkemeye sunmuş olmaları gerekir⁷⁰. Dolayısı ile somut uyuşmazlık bakımından uygulanacak hukuk kuralı, öncelikle taraflarca tespit edilmekte ve dilekçeler de bu kuralda aranan koşul vakıalara göre düzenlenmektedir. Buna karşın, tarafların taleplerini dayandırdıkları hukukî sebepler mahkemeyi bağlamaz⁷¹. Mahkeme sunulan vakıalar ile talep sonucunu dikkate alarak somut uyuşmazlığa uygulanacak hukuk kuralını re'sen araştırmakla ödevlidir.

⁶⁸ Hukukî sebeplerin dava ve cevap dilekçesinin zorunlu unsurlarından sayılıp sayılmadığı hususu öğretilerde tartışmalıdır. Öğretilerdeki görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Bolayır** (2019), s.251 vd.

⁶⁹ **Kuru, Baki** (1967) "Hukuk Usulünde Dâva Sebebi", *Adalet Dergisi*, Y:58, S:4, s.242-243; **Özekes** (2009), s.750; **İyilikli, Ahmet Cahit** (2013) "Hukuk Yargılamasında Dava Sebebi Üzerine Bir İnceleme", *TBB*, S:106, s.147; **Bolayır** (2019), s.40-41; **Kuru** (2020), s.457; **Tanrıver** (2024), s.708; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.346; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s.360.

⁷⁰ **Özekes** (2009), s.757 vd.; **Tanrıver** (2024), s.433-434, 708, 714; **Tuncer Kazancı**, s.244-245. Benzer şekilde bkz. **Pekantez** (2017), s.1148; **Bolayır** (2019), s.260 vd.; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s.361.

⁷¹ **Kuru** (2020), s.457; **Erdönmez**, s.833; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.346; **Pekantez/Atalı/Özekes**, s.241; **İyilikli**, s.149; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s.361.

Hukukî sebebin belirlenmesi ve bu kapsamda hâkimin hukuku re'sen uygulaması ilkesi, belirsiz alacakların hem kısmî davaya hem de belirsiz alacak davasına konu kılınabilmesi mümkün olduğundan, bu alacaklar yönünden ayrı bir önemi haizdir. Belirsiz alacağa ilişkin bir davada, dava dilekçesinde davanın türünün açıkça belirtilmesinin gerekip gerekmediği sorunu, bu çerçevede çözümlenebilir. Öğretide ileri sürülen bir görüş, dava dilekçesinde, davanın adının belirtilmiş olmasının uygulanacak usûlî ve maddî hükümlerin tespiti bakımından hâkime yol gösterebileceği, bununla birlikte davanın türünü belirlemenin hâkimin görevi olduğu yönündedir⁷². Benzer şekilde bir başka görüşe göre de davanın belirsiz alacak davası olarak açıldığı dava dilekçesinde açıkça gösterilmek zorunda olmayıp dilekçenin içeriğinden belirsiz alacak davasının tanımına uygun bir davanın açıldığı anlaşılabilirse dava belirsiz alacak davası olarak kabul edilmelidir⁷³. Zira hukukî nitelendirme hâkime aittir⁷⁴. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun verdiği kararlarda ise dava dilekçesinde davanın belirsiz alacak davası olarak açıldığının açıkça belirtilmiş olması gerektiğine işaret edilmiştir⁷⁵.

Hâkimin hukuku uygulama görevi maddî hukuk kuralları ile sınırlı değildir; usûl hukukuna ilişkin kuralların da hâkim tarafından araştırılıp uygulanması gerekir⁷⁶. Dava türü ise alacağın niteliği ve talep sonucu dikkate alınarak tespit edilebilir. Hâkim ancak dava dilekçesinde yer alan talep sonucu çerçevesinde bir belirleme yapabilir. Zira, hâkimin görev alanının ve bu kapsamda hukuku uygulama ödevinin sınırları, talep sonucuna göre belirlenir⁷⁷. Hâkim tarafların talepleri ile sınırlı olarak karar verebileceğinden hukuku uygulama ödevi de ancak mahkemeye yöneltilen talep sonucu ile sınırlıdır. Hâkimin tarafların hukukî

⁷² **Yılmaz** (2012), s.83.

⁷³ **Budak**, s.85.

⁷⁴ **Budak**, s.85.

⁷⁵ Örneğin bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2018/847, K: 2021/1674, T: 14.12.2021, www.lexpera.com, s.e.t. 29.02.2024.

⁷⁶ **Tanrıver** (2024), s.431.

⁷⁷ **Bolayır** (2019), s.78.

nitelendirmesi ile bağlı olmaması talepten başkasına karar verebileceği anlamına gelmemelidir⁷⁸.

Dava türünün dava dilekçesinde açıkça belirtildiği durumlarda hâkimin tarafın talebinden farklı şekilde bir sonuca varabilmesi mümkün olmamalıdır. Kısmî dava ile belirsiz alacak davası arasındaki en temel fark, yukarıda da izah edilmeye çalışıldığı gibi, talep sonucuna ilişkin olup, dava dilekçesinde davanın kısmî dava olarak açıldığıının belirtilmesi sadece dava türünü değil talep sonucunun kapsamını da belirler. Nasıl ki tarafın tespit davası olarak açtığı dava, eda davası olarak nitelendirilemiyorsa aynı şekilde kısmî olarak açılan davanın da alacağın belirsiz olduğundan bahisle belirsiz alacak davası olarak nitelendirilemiyor olması gerekir⁷⁹.

Dava türünün dava dilekçesinde açıkça belirtilmediği, ancak talep sonucundaki ifadeden davanın türünün anlaşabildiği hâller için de benzer bir sonuca varılabilir. Dava dilekçesinden belirsiz alacağın tamamının ifasının talep edildiğinin anlaşıldığı durumlarda, davanın belirsiz alacak davası olduğunun kabulü gerekir. Bu bağlamda, öğretide belirsiz alacak davasında fazlaya ilişkin hakların

⁷⁸ Özkes (2017), s.1502.

⁷⁹ Özkes (2017), s.1503. Ayrıca bkz. "...davacılar vekili, dava dilekçesinde açıkça davalılar yararına olacak şekilde dava dışı bankaya toplam 5.702.737,25 SAR (Suudi Arabistan Riyali) + 27.000 USD ödeme yaptıklarını ancak fazlaya ilişkin her türlü yasal hakları saklı kalmak kaydıyla şimdilik 50.000 SAR'ın dava konusu edildiğini belirtmiştir. Davacı vekilinin de ifade ettiği üzere, aslında toplam alacak miktarı bilinmekte olup yalnızca bir kısmı dava konusu edilmektedir. Belirsiz alacak davası, niteliği gereği istisnai bir dava türü olmakla davasını belirsiz alacak davası olarak açan kişi bunu açıkça dilekçesinde belirtmelidir. Her ne kadar 30.06.2015 tarihli duruşmada davacı vekili "belirsiz alacak davası olarak dilekçemizi düzenledik" şeklinde beyanda bulunmuş ise de davanın türünün bu şekilde değiştirilmesine imkân bulunmamaktadır. Açıklanan şekliyle, talebin belirsiz alacak davasının özülü örtüşmediği açık olduğundan belirsiz alacak davasından bahsedilmesi olanağı bulunmamaktadır. Dava konusu edilen talebin kısmî davaya konu edildiği ortaya konulduktan sonra HMK'nın 109/2. maddesinin karar tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırıldığı, derhal uygulama ilkesi gereğince de alacağın anılan şekliyle dava konusu edilmesine hukukî bir engel kalmadığı belirtilmelidir. O hâlde, Özel Dairece işaret edildiği üzere davanın esasına girilerek hasil olacak sonuca göre karar verilmesi gerekmektedir.", Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2018/847, K: 2021/1674, T: 14.12.2021, www.lexpera.com, s.e.t. 29.02.2024.

saklı tutulmasına gerek bulunmadığı da haklı olarak dile getirilmiştir⁸⁰. Belirsiz bir alacağın şimdilik bir miktarının ifası talebi ile açılan davada ise -her ne kadar açıkça davanın kısmî dava olduğu belirtilmese de- belirsiz alacak davasına ilişkin hükmün uygulanması hâkimin hukuku re'sen uygulama ödevi ile izah edilemez. Davacı, alacağının yalnızca bir kesimini dava konusu kıldığında, hâkimin görevi yalnızca bu kısma ilişkin yargılama faaliyetini yürütmek ve ancak bu çerçevede hukuku uygulayarak karar vermektir. Kısmî dava açılmasına rağmen hâkimin, talebin artırılabilirliği yönünde yapacağı uyarının davayı aydınlatma ödevi ile izah edilebilmesi mümkün değildir⁸¹. Böyle bir davranış, tarafa yol gösterme olarak değerlendirilebileceğinden hâkimin reddi ve hukukî sorumluluğu gündeme gelebilir⁸².

C. DAVA TÜRÜNÜN TALEP SONUCUNDAN ANLAŞILMADIĞI DURUMLARDA

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 119'uncu maddesi ile dava dilekçesinde "açık bir şekilde talep sonucunun" yer alması gerektiği düzenlenmiştir. Cevap dilekçesi yönünden benzer bir hükme de 129'uncu maddede yer verilmiştir. Bu hükümlerden de anlaşılacağı üzere, talep sonucu dava ve cevap dilekçesinin zorunlu kapsamında yer alır. Dava ve cevap dilekçesinde talep sonucuna hiç yer verilmemiş olması hâlinde hâkimin nasıl hareket etmesi gerektiği, Kanun ile düzenlenmiştir. Böyle bir durumda ilgili tarafa bu eksikliğin giderilmesi için bir haftalık kesin süre verileceği; buna karşın eksikliğin giderilmemesi üzerine da-

⁸⁰ **Simil** (2013), s.118. Aksi yönde bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2022/397, K: 2022/701, T: 18.05.2022, www.karamercanhukuk.com, s.e.t. 10.05.2024. Kararın değerlendirilmesi için ayrıca bkz. karamercanhukuk.com/yargitay-karari/fazlaya-iliskin-haklar-sakli-kalmak-uzere-simdilik-sekinde-acilan-dava-belirsiz-alacak-davasi-sekinde-gorulebilir, s.e.t. 10.05.2024). Belirsiz alacak davasında talebin belirlenebilir hâle gelmesine karşın geçici talep sonucunu artırmayan davacının daha sonra ek dava açmasının mümkün olup olmadığı yönündeki tartışmalar için bkz. **Karamercan**, s.96 vd.

⁸¹ **Simil, Cemil** (2014) "Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevinin Sınırları", Prof. Dr. Hakan Pekantez'e Armağan, DEÜHFD, C:16, S:Özel, (Basım Yılı: 2015), s.1357; **Duran**, s.130.

⁸² **Meriç, Nedim** (2009) "Hâkimin Davayı Aydınlatma Yükümlülüğü", DEÜHFD, C:11, S:Özel, (Basım Yılı 2010), **Meriç** (2009), s.411; **Simil** (2014), s.1371 vd.; **Özkes** (2017), s.1503; **Duran**, s.130.

vanın açılmamış (HMK m. 119/2), cevap dilekçesinin de verilmemiş sayılacağı (HMK m. 130) Kanun'da açıkça öngörülmüştür⁸³.

Taraflar yalnızca talep sonucunun ileri sürülmesinden değil, bu talebin açık ve anlaşılır olmasından da sorumludur⁸⁴. Talep sonucunun mevcut olmakla beraber belirsiz olduğu durumlarda sorun, hâkimin davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde giderilmelidir⁸⁵. Hâkimin davayı aydınlatma ödevi, genel olarak tasarruf ve taraflarca getirilme ilkelerinin geçerli olduğu yargılamalarda, iddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağının sınırları içerisinde kalmak kaydı ile uyumsuzluğa ilişkin maddî vakıalar ile talep sonucundaki belirsizlik ya da çelişkinin giderilmesine ilişkin olarak hâkime verilen bir ödev olarak açıklanabilir⁸⁶. Gerçekten de Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 31'inci maddesinde, uyumsuzluğun çözümü için zorunlu olup da maddî ya da hukukî açıdan belirsiz ya da çelişkili görülen hususlarda hâkimin taraflara açıklama yaptırabileceği, soru sorabileceği, delil göstermelerini talep edebileceği hüküm altına alınmıştır. Aydınlatma ödevinin yerine getirilmemesi, hukukî dinlenilme hakkının ihlaline sebebiyet verir⁸⁷. Bununla birlikte bu ödevin sınırını ise taraflarca getirilme ve hâkimin tarafsızlığı ilkeleri oluşturur⁸⁸.

Hâkimin davayı aydınlatma ödevinin kapsamına, maddî vakıalar, deliller ve talep sonucu girer⁸⁹. Hukukî sebeplerin davayı aydınlatma ödevinin kapsamına

⁸³ Çalışma konusunun dava dilekçesindeki talep sonucuna ilişkin olması nedeni ile bu aşamadan sonra konu yalnızca 119'uncu maddenin ikinci fıkrası yönü ile ele alınacaktır. Ancak bu hükme ilişkin olarak yapılan açıklamalar benzer biçimde 130'uncu madde yönünden de kabul edilebilir.

⁸⁴ **Karaaslan** (2013), s.121; **Karaaslan** (2014), s.121.

⁸⁵ **Meriç** (2009), s.391-392; **Karaaslan** (2013), s.121; **Simil** (2014), s.1353; **Karaaslan** (2014), s.121.

⁸⁶ **Tanrıver** (2024), s.417-418; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s.194; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.167; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s.125; **Budak/Karaaslan**, s.91. Davayı aydınlatma ödevi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Karaaslan** (2013), s.29 vd.

⁸⁷ **Simil** (2014), s.1353.

⁸⁸ **Simil** (2014), s.1354. Benzer şekilde bkz. **Meriç** (2009), s.402.

⁸⁹ **Meriç** (2009), s.291 vd.; **Karaaslan** (2013), s.103 vd.; **Simil** (2014), s.1353; **Tanrıver** (2024), s.418-419; **Erdönmez**, s.820 vd.; **İyilikli**, s.103-104.

dahil olup olmadığı ise öğretilerde tartışmalıdır⁹⁰. Hukukî sebebin aydınlatma ödevinin kapsamına girmediği kabul edilse dahi, hâkimin davayı aydınlatma ödevine başvurmaksızın hukuku re'sen uygulama ilkesi çerçevesinde bir hüküm tesis edebilmesi, ancak ileri sürülen vakıaların talep sonucuna yöneldiği, tarafın iradesini doğrudan yansıttığı hâllerde mümkündür⁹¹. Buna karşın ileri sürülen vakıaların talep sonucunu karşılamadığı durumlarda, diğer bir ifade ile dava malzemesi ile talep sonucu arasında çelişkinin ya da belirsizliğin bulunduğu durumlarda, hâkimin davayı aydınlatma ödevine başvurmaksızın doğrudan hukuku re'sen uygulayarak bir sonuca varabilmesi mümkün değildir. İnceleme konusu bakımından da her ne kadar dilekçede alacağın belirsiz olduğu ifade edilmiş olsa da belirsiz alacak davası açıldığının anlaşılmadığı hâllerde, hâkim hukuku re'sen uygulayarak davanın belirsiz alacak davasına vücut verdiğine ve yargılamada bu davanın hüküm ve sonuçlarının uygulanması gerektiğine karar verememelidir⁹². Zira bu hâlde belirsizlik hukukî sebebe ilişkin olmayıp talep sonucuna yöneliktir. Dava dilekçesinde asgarî bir tutar gösterilmekle birlikte bunun kısmî dava mı yoksa belirsiz alacak davası mı olduğunun anlaşılmadığı durumlarda sorun, davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde çözümlenebilir. Bu kapsamda hâkimin görevi davacı tarafa talebini açıklatarak bu belirsizliğin ortadan kaldırılmasını sağlamaktan ibarettir. Talep sonucundaki belirsizlik, davacıya

⁹⁰ Bkz. **Meriç** (2009), s.395; **Simil** (2014), s.1354; **Karaaslan** (2013), s.119 vd.; **Tuncer Kazancı**, s.113 vd.; **Erdönmez**, s.833; **Tanrıver** (2024), s.420-421; **Kuru** (2020), s.458; **Bolayır** (2019), s.130; **İyilikli**, s.103-104.

⁹¹ **Meriç** (2009), s.394.

⁹² Bazı yargı kararlarında da benzer sonuca varıldığı görülmektedir. Örneğin bkz. “*Dairemizin yerleşik hale gelen içtihatlarına göre, belirsiz alacak davası alacaklıya zamanaşımı ve faiz başlangıcı noktasında imkanlar sağlayan istisnai bir dava türü olup, dava dilekçesinde davanın belirsiz alacak davası olarak açıldığının açıkça yazılı olması veya 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107. maddesine dayanıldığının belirtilmesi gerekir. Alacağın belirsiz olduğunun dava dilekçesinde açıklanması bu noktada önemsizdir. Zira alacak belirsiz ise alacaklının kısmi dava veya belirsiz alacak davası açma hakkı vardır.*”, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E: 2019/4774, K: 2021/4322, T: 18.02.2021; Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E: 2021/5063, K: 2021/9200, T: 18.05.2021; Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E: 2022/2673, K: 2022/6209, T: 17.05.2022; Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E: 2022/5534, K: 2022/6935, T: 01.06.2022; Ankara BAM 26. Hukuk Dairesi, E: 2019/1838, K: 2021/2227, T: 25.11.2021, www.lexpera.com, s.e.t. 16.04.2024.

verilecek süre içinde davacının iradesine uygun şekilde giderilebilir⁹³. Buna karşın hâkim, tarafların yerine geçerek onların nasıl hareket etmesi gerektiğine karar veremez⁹⁴. Tarafların tasarruf yetkilerine müdahale ederek onlara belli bir usûlü dayatması, aydınlatma ödevinin sınırlarının ötesine geçilmesine ve hâkimin tarafsızlığının zedelenmesine sebep olur⁹⁵. Ayrıca yargılamanın işleyişinden ve hukuku uygulamaktan sorumlu olan hâkimin, bu görev kapsamında taraflardan herhangi birine, talebinden daha fazlasını talep edebileceğini hatırlatabilmesi mümkün değildir⁹⁶. Diğer bir ifade ile talep sonucunun değiştirilmesi, hâkimin davayı aydınlatma ödevi kapsamında değerlendirilemez⁹⁷. Türk hukukunda vakıalara uygun bir talep sonucunun ileri sürülmesini sağlamak açısından hâkimin herhangi bir ödevi bulunmaz⁹⁸. Davayı aydınlatma ödevi, talep edilenin aydınlatılmasını ve belirli hâle getirilmesini sağlar. Buna karşın bu ödevin talep edilmeyen şeyin davaya eklenmesine hizmet etmek gibi bir amacı yoktur⁹⁹. Aydınlatma ödevi gerekçe gösterilerek talep sonucunun değiştirilmesi hususunda tarafa uyarıda bulunulması, taraflar arasındaki eşitliği bozacağı gibi hâkimin tarafsızlığını da zedeler¹⁰⁰.

⁹³ Bu yönde bkz. “*HMK’nın 32. maddesi çerçevesinde yargılamayı sevk ve idare ile dava türü tanımlarına ve talep sonucuna göre dava türünü doğru belirleyip buna göre yargılamayı sürdürüp davayı sonuçlandırmak da hâkimin görevidir. Bu konuda hâkim, davacının dilekçesinde yaptığı isimlendirmeye bağlı olmaksızın açılan davanın, eda davası, tespit davası, belirsiz alacak ve tespit davası, inşai dava, kısmi dava, terditli dava, seçimlik dava ve topluluk davası çeşitlerinden hangisi olduğunu belirleyerek yargılamayı sürdürüp davayı sonuçlandıracaktır. Bir davadaki talep sonucu bazı kısımları itibarıyla birden fazla dava türü tanımıyla ilgili, çakışan yani benzer unsurlar içeriyor olabilir. Bu gibi durumlarda hâkim davayı aydınlatma ödevi kapsamında davacıdan açıklama isteyerek doğru dava türünü belirleyebilecektir.*”, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2019/853, K: 2020/907, T: 17.11.2020, www.lexpera.com, s.e.t. 26.04.2024.

⁹⁴ **Karaaslan** (2014), s.126.

⁹⁵ **Karaaslan** (2014), s.126.

⁹⁶ **Meriç** (2011), s.114.

⁹⁷ **Karaaslan** (2013), s.125-126; **Simil** (2014), s.1359.

⁹⁸ **Karaaslan** (2014), s.122.

⁹⁹ **Meriç** (2009), s.378; **Tanrıver** (2024), s.420; **Erdönmez**, s.794.

¹⁰⁰ **Meriç** (2009), s.383; **Simil** (2014), s.1368-1369.

Bütün bu açıklamalar çerçevesinde, talep sonucunun belirsiz olduğu durumda hâkimin tarafa süre vermesi, aydınlatma ödevinin bir gereği olmakla birlikte, alacağın belirsiz olduğundan bahisle talep sonucunu belirlemeye, genişletmeye ya da değiştirmeye varacak ölçüde kullanılması ise ödevin sınırını aşar. Bunun yanı sıra hâkimin dava türünü kendiliğinden değiştirmesi ya da taraflara bunun için süre vermesi taleple bağlılık ilkesini ihlal edeceği gibi hâkimin reddine ya da duruma göre sorumluluğuna da sebebiyet verebilir¹⁰¹.

Talep sonucundaki belirsizliğin, hâkimin davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde çözüme kavuşturulabileceği öğretide kabul edilmekle birlikte, bu hâlde 119'uncu maddenin ikinci fıkrası uyarınca mı yoksa genel kural niteliğindeki 31'inci madde uyarınca mı hareket edilmesi gerektiği hususunda farklı görüşler

¹⁰¹ **Özkes** (2017), s.1503. Belirli ya da belirlenebilir bir alacak için belirsiz alacak davası açılması hâlinde davanın hukukî yarar yokluğu nedeni ile reddine karar verilmesinin ardından yapılan bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesi (bkz. **İsmail Avcı Başvurusu**, AYM, Başvuru No: 2019/12190, K. T. 22.02.2022, **Resmî Gazete**, S: 31815, T: 20.04.2022), belirsiz alacak davasının da eda davasının bir türü olduğu, talebin inceleme yöntemi ve verilecek hüküm bakımından eda davası ile belirsiz alacak davası arasında herhangi bir farkın bulunmadığını, bu hâlde hukukî yarar yokluğundan bahsedilemeyeceğini, alacağın hüküm altına alınması talebinin usûl hukukunda öngörülen yola uygun olmamakla birlikte yine de alacaklının bu talebinde korunmaya değer menfaatinin bulunduğunu (bkz. para.50 vd.) gerekçe göstermiş, usûlüne aykırı şekilde hazırlanan dilekçelerin usûlüne uygun hâlde getirilmesi bakımından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 31'inci, 115'inci ve 119'uncu maddeleri uyarınca hâkime pek çok yetki tanıdığını iddia etmiş; bu kapsamda belirli alacaklar için açılan belirsiz alacak davalarında davanın eda davası olduğu kabul edilerek başvurunun talep sonucunu netleştirmesi için süre verilmesinin usûlden redde nispetle daha uygun olacağına, yerel mahkemenin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 119'uncu maddesi uyarınca süre verilemeyeceği yönündeki hükmünün hatalı olduğuna karar vermiştir (bkz. para. 70). Diğer bir deyişle bu kararda Anayasa Mahkemesi, dava dilekçesinde yer alan talebe rağmen dava türü kendiliğinden tespit ederek dava konusunun değerindeki eksikliğin giderilmesi için de mahkemeye süre verilmesi gerektiğine hükmetmiştir. Oysa bahse konu durumda, talep sonucunda herhangi bir belirsizlik bulunmamakta, davanın belirsiz alacak davası olarak açıldığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Bu hâlde ne dava şartlarındaki ne de dava dilekçesindeki eksiklikten bahsedilebilir. Bu nedenle Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 115'inci ya da 119'uncu maddelerine dayanılarak hüküm verilebilmesi söz konusu olamayacağı gibi talep sonucuna yönelik herhangi bir belirsizlikten bahsedilemeyeceği için 31'inci madde uyarınca süre verilebilmesi de mümkün gözükmemektedir. Talep sonucunun genişletilmesine sebebiyet verecek bir işlemin, tarafın talebi bulunmamasına karşın mahkemenin re'sen vereceği süre içinde gerçekleştirilmesi, usûl hukukunun genel ilke ve kurallarına aykırıdır. Bu hususta ayrıca bkz. dn.19.

mevcuttur. Bu konuda genel kabul, talep sonucunda belirsizlik ya da çelişkinin varlığı hâlinde, hâkimin davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde süre verilerek söz konusu belirsizliğin veya çelişkinin giderilmesi gerektiği yönündedir¹⁰². 119’uncu maddenin ikinci fıkrasında yer alan yaptırımın ise sadece talep sonucunun hiç gösterilmemiş olması durumunda uygulanabileceği ifade edilmektedir¹⁰³. Öğretide ileri sürülen diğer görüş ise talep sonucunun yeterince açık olmaması ya da bazı eksiklikleri içeriyor olması hâlinde 119’uncu maddenin ikinci fıkrası gereğince işlem tesis edilmesi gerektiğini¹⁰⁴; talebin hiç gösterilmemesi

¹⁰² **Meriç** (2009), s.392; **Yılmaz** (2012), s.94; **Simil** (2013), s.145; **Simil** (2014), s.1356-1357; **Karasslan** (2014), s.121-122; **Pekcanitez** (2013), s.955; **Kuru** (2020), s.460; **Pekcanitez** (2017), s.1154; **Erdönmez**, s.822; **Kıyak, Emre** (2014) “Yargıtay Kararları Işığında Dava Dilekçesinde Yer Alan Unsurların Eksik Olması Halinde Uygulanacak Hükümler”, SÜHFD, C:22, S:1, s.143-144; **Ercan Özler**, s.271; **Duran**, s.124-125, 128; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s.348. Benzer şekilde bkz. **Özekes** (2017), s.1502. Kıyak, sadece talep sonucu yönünden değil dava dilekçesinin bütün unsurları bakımından eksiklik kavramının hiç yazılmamış olma ya da hiç yazılmamış sayılacak kadar noksan bulunma şeklinde anlaşılması gerektiğini, aksi hâlde davayı aydınlatma ödevine ya da maddî hataların düzeltilmesine ilişkin hükümlerin kapsamının gereğinden fazla daraltılması sonucunun doğacağını ileri sürmektedir. Bkz. **Kıyak**, s.135.

¹⁰³ **Meriç** (2009), s.392; **Ercan Özler**, s.271. 1086 sayılı Kanun döneminde talep sonucu, dava dilekçesinin bir unsuru niteliğinde olup yazılmamış olmasının bir ilk itiraz teşkil ettiği ve bu durumda geçerli bir dava dilekçesinden bahsedilemeyeceği kabul edildiğinden, talep sonucundaki belirsizlik hâlinde yine de hukukî korunma talebinin bulunduğu buna karşın bu talebin belirsiz olduğu, bu nedenle dava dilekçesinde eksiklikten bahsedilemeyeceği ileri sürülmüştür. Bkz. **Meriç** (2009), s.391-392.

¹⁰⁴ **Tanrıver** (2024), s.670; Aynı yönde bkz. **Özekes** (2014a), s.1603-1604. Ayrıca, Özekes dava dilekçesinin unsurlarının eksikliğine ilişkin olarak kaleme aldığı makalesinde, talep sonucunun açık, tereddüt ve çelişkiye yer vermeyecek şekilde olması gerektiğini, talep sonucunun hiç gösterilmemesinin yanında hükme götürmeye elverişli bir talebin bulunmamasının da eksiklik olarak değerlendirileceğini savunmuştur. Bkz. **Özekes** (2014b), s.278. Talep sonucunun açık ve anlaşılır olmadığı durumlarda 119’uncu maddenin ikinci fıkrası uyarınca süre verilmesi gerektiği, yargı kararları ile de kabul edilmiştir. Bkz. “*Somut uyuşmazlıkta, dava dilekçesinde, davanın hem kısmi dava hem de belirsiz alacak davası şeklinde açıldığı belirtilmiş; hangi talepleri yönünden belirsiz alacak, hangi talepleri yönünden kısmi dava açıldığı hakkında bir açıklama yapılmamıştır. Bu halde, talep sonucu açık olmadığından, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 119/2. maddesi gereğince, davacı tarafa bir haftalık kesin süre verilerek, dava konusu edilen her bir alacak yönünden talebinin belirsiz alacak davası mı, yoksa kısmi dava mı olduğunu açıklaması istenmeli ve neticeye göre yapılacak değerlendirmeye sonuca gidilmelidir.*”

hâlinde ise gerçekte bir davanın varlığı da söz konusu olmayacağından dilekçenin uygunsuz evrak olarak nitelendirilerek verilecek kesin süre içinde talep sonucunu da içeren bir dilekçenin mahkemeye sunulmasının sağlanmasını; aksi hâlde dava açma isteğinden vazgeçilmiş olduğunun kabul edileceğini savunmaktadır¹⁰⁵. Ancak bu görüşte dahi 119'uncu maddenin ikinci fıkrası ile öngörülen düzenlemenin, davayı aydınlatma ödevinin somut bir görünümü olduğu kabul edilmektedir¹⁰⁶.

Bu tartışma yalnızca teorik bir tartışma olmayıp, özellikle 119'uncu madde ile öngörülen yaptırım dikkate alındığında, uygulamaya yönelik sonuçları da haizdir. 31'inci maddenin uygulanması gerektiğinin kabulü hâlinde, talep sonucundaki belirsizliğin ya da çelişkinin giderilebilmesi için ne kadar süre verileceği ve bu sürenin kesin olup olmadığı hâkimin takdirinde iken 119'uncu maddenin uygulanması gerektiğinin kabulü hâlinde Kanun'da belirtilen kesin süreye riayet edilmesi gerekir. Verilen süre içinde belirsizliğin giderilmemesi hâlinde de uy-

Bu yönde bir işlem tesis edilmeden sonuca gidilmesi hatalı olup, sair yönleri incelenmeksizin kararın bozulmasını gerektirmiştir., Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, E: 2017/5416, K: 2018/1111, T: 23.01.2018; "6100 sayılı HMK'nın 119. maddesinin 1. fıkrasında dava dilekçesinde bulunması gerekli unsurlara yer verilmiş, (ğ) bendinde "açık bir şekilde talep sonucu" dava dilekçesinde bulunması gereken unsurlardan sayılmış, aynı maddenin 2. fıkrasında da dava dilekçesinde eksiklik bulunması halinde tamamlanması için davacı tarafa 1 haftalık kesin süre verileceği ve eksikliğin tamamlanmaması halinde davanın açılmamış sayılmasına karar verileceği düzenlenmiştir. Somut olayda ise dava dilekçesinde talep sonucunun açık olmadığı anlaşılmakla davacıya kesin süre verilip usuli eksiklik tamamlanmadan yargulamaya devamla davanın esas hakkında karar verilmesi isabetli değildir.", Gaziantep BAM 1. Hukuk Dairesi, E: 2019/1518, K: 2021/932, T: 20.09.2021; benzer şekilde bkz. Bursa BAM 10. Hukuk Dairesi, E: 2018/737, K: 2019/20, T: 03.01.2019, www.lexpera.com, s.e.t. 19.04.2024.

¹⁰⁵ **Tanrıver** (2024), s.670. Talep sonucunun eksikliği hâlinde 119'uncu maddeye göre süre verilemeyeceği yönünde bkz. **Kıyak**, s.143.

¹⁰⁶ **Tanrıver** (2024), s.420. Ayrıca bkz. "Buna karşılık, dava dilekçesinde asgari bir tutar gösterilmiş olup bunun, alacağın belirli bir kesimi olduğu anlaşılma ile birlikte, açılan davanın belirsiz alacak davası mı; yoksa kısmi dava mı olduğu hususunda açıklık bulunmuyorsa hâkim, taleple bağlı olduğu için (HMK m. 26) öncelikle, HMK'nın 119. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, davacı tarafa bir haftalık kesin bir süre vermeli ve onun beyanı doğrultusunda açılmış olan davanın belirsiz alacak davası mı, yoksa kısmi dava mı olduğunu belirlemelidir. Bu da esasen hâkimin davayı aydınlatma ödevi kapsamındadır.", Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2019/853, K: 2020/907, T: 17.11.2020, www.lexpera.com, s.e.t. 29.02.2024.

gulanacak hükme göre farklı sonuçlar ortaya çıkar. Şöyle ki 119'uncu madde uyarınca verilen kesin süreye aykırılığın yaptırımını, davanın açılmamış sayılmasıdır. Buna karşın 31'inci madde çerçevesinde hâkimin verdiği süre kesin değil ise süreyi kaçıran tarafın yeniden süre istemek hakkı bulunduğu gibi (bkz. HMK m. 94/II) sürenin kesin olarak verildiği durumda da ancak Kanun'un 94'üncü maddesinde öngörülen şekilde uygun davranılması hâlinde kesin sürenin sonuçları doğar. Ancak bu hâlde dahi davanın açılmamış sayılmasına karar verilemez.

Talep sonucunun belirsiz ya da çelişkili olması hâlinde genel kural olması nedeni ile 31'inci madde uyarınca hâkimin söz konusu belirsizliği ya da çelişkiyi gidermekle ödevli olduğu kabul edilebilir. Buna karşın kanun koyucu yalnızca talep sonucunun değil “*açık bir şekilde talep sonucu*”nun dava dilekçesinde bulunması gerektiğini, 119'uncu maddenin birinci fıkrasının 2. bendi ile düzenleme altına almıştır. Dolayısıyla yalnızca talep sonucundaki eksikliğin değil belirsizliğin de 119'uncu maddenin kapsamına girdiği söylenebilir. Öğretide haklı olarak ileri sürüldüğü gibi, 119'uncu maddede yer alan düzenleme, aydınlatma ödevinin somut bir görünümünü teşkil etmektedir. Zira uyuşmazlığın aydınlatılması için gerekli olup da belirsiz ya da çelişkili bulunan hususların varlığı hâlinde aydınlatma ödevi uygulama alanı bulur ve talep sonucundaki belirsizliği gidermeye yönelik bu hüküm de bu amaca hizmet eder. Bu kapsamda kanaatimizce, 31'inci maddeye kıyasla özel hüküm niteliğini taşıyan 119'uncu maddenin ikinci fıkrası, talep sonucunun belirsiz olduğu durumlarda da uygulanmalıdır.

Bu çerçevede, dava dilekçesinde asgari bir tutar gösterilmekle birlikte bunun kısmî dava mı yoksa belirsiz alacak davası mı olduğunun anlaşamadığı durumlarda 119'uncu maddenin ikinci fıkrası uyarınca süre verilerek bu belirsizliğin giderilmesi gerekir¹⁰⁷. Verilecek süre içinde belirsizliğin giderilmesi üzerine hâkim, davayı inceleyerek gerekli kararı verir¹⁰⁸. Bu hâlde, talebin kısmî

¹⁰⁷ Tanrıver (2024), s.670.

¹⁰⁸ Özkes (2017), s.1503. Ayrıca bkz. “Buna karşılık, dava dilekçesinde asgari bir tutar gösterilmiş olup bunun, alacağın belirli bir kesimi olduğu anlaşılma ile birlikte, açılan davanın belirsiz alacak davası mı; yoksa kısmî dava mı olduğu hususunda açıklık bulunmuyorsa hâkim, taleple bağlı olduğu için (HMK m. 26) öncelikle, HMK'nın 119. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, davacı

davaya ya da belirsiz alacak davasına yönelik olmasına göre farklı şekillerde karar verilebilir. Bu belirleme, tahkikat sona ermeden verilecek talep sonucunun genişletilmesi talebini içeren dilekçenin ıslah dilekçesi mi yoksa talep artırımı dilekçesi mi olduğunun tespitinde, başlangıçta dava konusu yapılmayan alacak bakımından zamanaşımı süresinin kesilip kesilmediği hususunda ya da temerrüt faizinin hesabında da önem taşır. Verilen kesin süre içinde talep sonucuna ilişkin belirsizliğin giderilmemesi hâlinde ise davanın açılmamış sayılması kararı verilmelidir.

SONUÇ

İlk kez Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile düzenlenen belirsiz alacak davası, alacağının miktar veya değerini tam ve kesin olarak belirleyemeyen fakat tamamına kavuşmak isteyen alacaklılar lehine sonuçları bulunan, alacağın tamamının tespiti ve tahsili talebini içeren bir eda davası türüdür. İstisnâî nitelikteki bu davanın kapsamına yalnızca belirsiz alacaklar girmektedir. Diğer davalardan farklı olarak belirsiz alacak davasında, iddianın genişletilmesi yasağına bir istis-

tarafa bir haftalık kesin bir süre vermeli ve onun beyanı doğrultusunda açılmış olan davanın belirsiz alacak davası mı, yoksa kısmi dava mı olduğunu belirlemelidir. Bu da esasen hâkimin davayı aydınlatma ödevi kapsamındadır.”, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2019/853, K: 2020/907, T: 17.11.2020, www.lexpera.com, s.e.t. 26.04.2024; “*Bunun yanında, şayet açılan davada asgari bir miktar gösterilmişse ve bunun alacağın bir bölümü olduğu anlaşılacakla birlikte, belirsiz alacak davası mı yoksa belirli alacak olmakla birlikte kısmi dava mı olduğu anlaşılamiyorsa, bu durumda 6100 sayılı Kanununun 119/1-ğ. maddesinin aradığı şekilde açıkça talep sonucu belirtilmemiş olacaktır. Talep, talep türü ve davanın niteliği açıkça anlaşılamiyorsa, talep muğlaksa, aynı Kanununun 119/2. maddesi gereğince, davacıya bir haftalık kesin süre verilerek talebinin belirsiz alacak davası mı, yoksa kısmi dava mı olduğunun belirtilmesi istenmelidir. Verilen bu süreden sonra, davacının talebini açıklamasına göre bir yol izlenmelidir. Eğer talep, davacı tarafından belirsiz alacak davası şeklinde açıklanmış olmakla birlikte, gerçekte belirsiz alacak davası şartlarını taşımıyorsa, o zaman yukarıdaki şekilde hareket edilmeli, hukuki yarar yokluğundan dava reddedilmelidir. Açıklamadan sonra talep belirsiz alacak davası şartlarını taşıyorsa, bu davanın sonuçlarına göre, talep kısmi davanın şartlarını taşıyorsa da kısmi davanın sonuçlarına göre dava yürütülerek karar verilmelidir (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2015/175 Esas, 2018/558 Karar no ve 28.03.2018 tarihli kararı).*”, Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 2022/85, K: 2022/2859, T: 08.03.2022, www.lexpera.com, s.e.t. 29.02.2024; aynı yönde bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E: 2022/2159, K: 2022/5064, T: 25.05.2022, www.lexpera.com, s.e.t. 26.04.2024.

na getirilmiş ve yapılan tahkikat neticesinde alacağın miktar veya değerinin belirli hâle gelmesi üzerine, dava dilekçesinde gösterilen geçici talep tutarının ıslah ya da karşı tarafın açık rızasına gerek kalmaksızın artırılabilmesi düzenlenmiştir. Bununla birlikte miktar veya değeri belirsiz olsa da alacağın tamamının davanın başında talep edilmesi nedeni ile belirsiz alacak davasında, zamanaşımı bütün alacak için davanın açılması ile kesileceği gibi daha önce talep edilmiş olması hâlinde temerrüt faizi de bu miktar göz önünde bulundurularak hesaplanır. Derdestliğin ya da kesin hüküm etkisinin belirlenmesi yönünden de alacağın tamamı dikkate alınır. Bütün bu avantajlara rağmen alacağın belirsiz olduğu hâllerde belirsiz alacak davası açılması zorunlu değildir. Alacaklının, miktar veya değeri davanın açıldığı anda belirsiz olan alacağının yalnızca o ana kadar belirleyebildiği bir kısmı için dava açmasının önünde kanunî bir engel bulunmamaktadır. Zira kısmî dava açılabilmesi için alacağın belirli olması gerektiği yönünde herhangi bir görüşe kanunun yorumu yolu ile ulaşılmadığı gibi belirsiz alacaklar için belirsiz alacak davasının açılmasını zorunlu kılan bir kanunî düzenlemenin varlığından da bahsedilemez. Bunun yanı sıra tasarruf ilkesi çerçevesinde dava konusunu belirleme yetkisi davacıya ait olup bu yetki belirsiz alacaklar açısından da mevcuttur. Hâkimin, belirsiz alacakları konu alan yargılamalarda da talepten fazlasına hükmedilebilmesi söz konusu değildir. Bu kapsamda belirsiz alacaklar yönünden kısmî davanın mı yoksa belirsiz alacak davasının mı açılacağı davacının seçimine bırakılmıştır.

Belirsiz alacakları konu alan davalarda, belirsiz alacak davası ile kısmî dava arasındaki temel fark, talep edilen alacak miktarına ilişkindir. Bu doğrultuda davacının hangi dava türünü tercih ettiği dava dilekçesinde yer alması zorunlu olan talep sonucu dikkate alınarak tespit edilir. Kural olarak talep sonucunun tereddüte yer bırakmayacak derecede açık olması gerekir. Kanuna uygun şekilde hazırlanmış bir dilekçede, açıkça kısmî dava ya da belirsiz alacak davası diye belirtilmemiş de olsa, miktar veya değeri belirsiz alacağın tamamının mı yoksa şimdilik bir kısmının mı talep edildiğinin anlaşılıyor olması gerekir. Alacağın yalnızca bir kısmının talep edildiği hâllerde, kısmî davaya ilişkin hükmün uygulanması zorunludur. Bu ihtimalde davanın konusunu belirsiz alacağın olduğundan bahisle belirsiz alacak davasına ilişkin kural dikkate alınarak karar

verilmesi, hukukun hâkim tarafından re'sen uygulanması ilkesi ile açıklanamaz. Çünkü bu hâlde, davacının kısmî alacak talebine rağmen mahkemece alacağın tamamına ilişkin hüküm verilmesi sonucunu ortaya çıkarır. Ancak hâkimin hukuku re'sen uygulama ilkesi, talepten fazlasına karar verilebilmesinin gerekçesi olamaz. Aynı şekilde, alacağın tamamının talep edildiği durumlarda da hâkimin kısmî davaya ilişkin hükmü uygulayabilmesi mümkün değildir.

Alacağın tamamının mı yoksa yalnızca bir kısmının mı talep edildiğinin talep sonucundan anlaşılamadığı durumlarda ise Kanun'a aykırı şekilde hazırlanmış bir dava dilekçesinin varlığından söz edilebilir. Dava dilekçesinin zorunlu unsurlarından biri olan talep sonucunun tereddüt içermesi hâlinde, açık bir talep sonucundan bahsedilemeyeceğinden sorunun öncelikle hâkimin davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde çözüme kavuşturulması gerekir. Bu kapsamda davacıya, talebini belirli hâle getirebilmesi, diğer bir ifade ile alacağın bir kısmını mı yoksa tamamını mı talep ettiğini açıklaması için bir süre verilmelidir. Her ne kadar Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda aydınlatma ödevine ilişkin genel bir kural yer alsa da talep sonucundaki belirsizlik bakımından özel düzenleme niteliğinde bulunan 119'uncu maddenin ikinci fıkrası dikkate alınarak verilecek bir haftalık kesin süre içinde bu belirsizliğin giderilmesi beklenir. Davacının verilen süre içinde talebini belirli hâle getirmesi üzerine yargılamaya devam olunarak mahkemece talep doğrultusunda gerekli karar verilir. Süresi içinde belirsizliğin giderilmemesi durumunda ise davanın açılmamış sayılmasına karar verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akil, Cenk** (2013), *Kısmî Dava*, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Alangoya, Yavuz/Yıldırım, Kâmil/Deren Yıldırım, Nevhis** (2011) *Medenî Usul Hukuku Esasları*, 8. Baskı, İstanbul, Beta.
- Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayyavaz, Sema/Hanağası, Emel** (2023) *Medenî Usul Hukuku*, 9. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Aslan, Kudret/Akyol Aslan, Leyla/Kiraz, Taylan Özgür** (2014) “Koşulları Oluşmadan Açılan Belirsiz Alacak Davasında Mahkemece Verilecek Karar”, *DEÜHFD*, C:16, S:Özel, s.975-1024.
- Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin** (2023) *Medenî Usûl Hukuku*, 6. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Bolayır, Nur** (2019) *Medenî Usûl Hukuku’nda Hâkimin Hukuku Re’sen Uygulaması*, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.
- Bolayır Nur** (2022) “Tarafların Hukukî Sebepler Üzerindeki Tasarruf Yetkileri”, Prof. Dr. Selçuk Öztek’e Armağan, C:I, İstanbul, Filiz, s.533-574.
- Budak, Ali Cem** (2013) “Belirsiz Alacak Davası”, *Bankacılar Dergisi*, C:24, S:Özel, s.82-86.
- Budak, Ali Cem/Karaaslan, Varol** (2023) *Medenî Usul Hukuku*, 7. Bası, İstanbul, Filiz.
- Bulut, Uğur** (2017) *Medenî Usûl Hukukunda Davaların Yığılması*, 1. Baskı, Ankara, Adalet.
- Duran, Osman** (2020) *Medenî Usûl Hukukunda Taleple Bağlılık İlkesi*, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.
- Ercan Özler, Meltem** (2019) *Medenî Usûl Hukukunda Dava Konusu*, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.
- Erdönmez, Güray** (2017) *Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, 15. Bası, İstanbul, On İki Levha.
- Eren, Fikret** (2017) *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 21. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Eren, Fikret/Dönmez, Ünsal** (2022) *Eren Borçlar Hukuku Şerhi*, Ankara, Yetkin.
- Gündoğdu, Süleyman Burak** (2021) *Medenî Yargıda Usûl Kurallarına Aykırılığın Anayasa Mahkemesi’nce Bireysel Başvuru Yoluyla Denetlenmesi*, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

- Gündüz, Okan** (2017) “İslahla Dava Değerinin Artırılması Sonucunda Ortaya Çıkan Bazı Hukuki Meseleler”, YBHD, S:3, s.193-214.
- Hanağası, Emel** (2009) Davada Menfaat, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.
- İyilikli, Ahmet Cahit** (2013) “Hukuk Yargılamasında Dava Sebebi Üzerine Bir İnceleme”, TBBD, S:106, s.139-204.
- Karaaslan, Varol** (2013) Medenî Usûl Hukukunda Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.
- Karaaslan, Varol** (2014) “Hâkimin Tarafsızlığı İlkesi ile Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi Arasındaki İlişki”, SDÜHFD (MİHBİR Özel Sayısı), C:4, S:2, s.97-130.
- Karamercan, Fatih** (2022) “Belirsiz Alacak Davasından Sonra Ek Dava Açılabilir Mi?”, İMHFD, C:7, S:12, s.83-107.
- Kaynak, Seda** (2024) Medeni Usul Hukukunda Mütelâhik Dava, 1. Baskı, Ankara, Adalet.
- Kıyak, Emre** (2014) “Yargıtay Kararları Işığında Dava Dilekçesinde Yer Alan Unsurların Eksik Olması Halinde Uygulanacak Hükümler”, SÜHFD, C:22, S:1, s.127-158.
- Kuru, Baki** (1967) Hukuk Usulünde Dâva Sebebi, Adalet Dergisi, Y:58, S:4, s.239-268.
- Kuru, Baki** (2020) Medenî Usul Hukuku El Kitabı, C:1, Ankara, Yetkin.
- Meriç, Nedim** (2009) “Hâkimin Davayı Aydınlatma Yükümlülüğü”, DEÜHFD, C:11, S:Özel, (Basım Yılı 2010), s.377-424.
- Meriç, Nedim** (2011) Medenî Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Özekes, Muhammet** (2009) “Dava Dilekçesinde Hukukî Sebep Bildirmek Zorunludur”, Halûk Konuralp Anısına Armağan, C:1, Ankara, Yetkin, s.745-781.
- Özekes, Muhammet** (2014a) “Anayasa Mahkemesinin Kararı Karşısında Kısmî Dava ile Belirsiz Alacak Davası Arasındaki Sınırın Belirlenmesi Sorunu”, Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan, C:2, Ankara, Yetkin, s.1589-1606.
- Özekes, Muhammet** (2014b) “HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Halinde Yapılması Gereken İşlemler”, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, DEÜHFD, C:16, S:Özel, (Basım Yılı: 2015), s.263-300.
- Özekes, Muhammet** (2017) Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku, 15. Bası, İstanbul, On İki Levha.
- Pekcanitez, Hakan** (2011) Belirsiz Alacak Davası, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

- Pekcanitez, Hakan** (2013) “Belirsiz Alacak Davasının İş Hukukunda Uygulanması”, DEÜHFD, C:15, S:Özel, s.933-968.
- Pekcanitez, Hakan** (2017) Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku, 15. Bası, İstanbul, On İki Levha.
- Simil, Cemil** (2013) Belirsiz Alacak Davası, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.
- Simil, Cemil** (2014) “Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevinin Sınırları”, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, DEÜHFD, C:16, S:Özel, (Basım Yılı: 2015), s.1351-1376.
- Tanrıver, Süha** (2011) “Kısmî Dava Kurumu Üzerine Bazı Düşünceler”, Makalelerim II, s.95-113.
- Tanrıver, Süha** (2020) “Dava Şartı Arabuluculuk Üzerine Bazı Düşünceler”, TBBD, S:147, s.111-142.
- Tanrıver, Süha** (2024) Medenî Usûl Hukuku, C:I, 5. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Tuncer Kazancı, İdil** (2023) Medeni Usûl Hukukunda Yarışan Haklara Dayanan (Mütelâhik) Davalar, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Üstündağ, Saim** (1967) İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi Yasağı, İstanbul, Cezaevi Matbaası.
- Üstündağ, Saim** (2005) Medeni Yargılama Hukuku Cilt I-II, 7. Baskı, İstanbul, Filiz.
- Yılmaz, Ejder** (2012) “Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Dava Çeşitleri”, Bankacılar Dergisi, S:80, s.83-104.
- Yılmaz, Ejder** (2021) Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt I, 4. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Yılmaz, Ejder** (2021) Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt II, 4. Baskı, Ankara, Yetkin.